

DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ DERSLERİNDE YAPAY ZEKÂ DESTEKLİ MODERN ÖĞRETİM YAKLAŞIMLARI

Sümeýra ARICAN *

Makale Bilgisi

Makale Türü: Araştırma Makalesi, **Geliş Tarihi:** 26 Kasım 2024, **Kabul Tarihi:** 19 Aralık 2024, **Yayın Tarihi:** 31 Aralık 2024, **Atf:** Arıcan, Sümeýra. "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinde Yapay Zekâ Destekli Modern Öğretim Yaklaşımları". *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 24/3 (Özel Sayı: Yapay Zeka ve İlahiyat: Yeni Paradigmalar Aralık 2024): 573-614.

DOI: 10.33415/daad.1591945

Article Information

Article Types: Research Article, **Received:** 26 November 2024, **Accepted:** 19 December 2024, **Published:** 31 December 2024, **Cite as:** Arıcan, Sümeýra. "Artificial Intelligence-Supported Modern Teaching Approaches in Religious Culture and Ethics Education Courses". *Journal of Academic Research in Religious Sciences* 24/3 (Special Issue: Artificial Intelligence and Theology: New Paradigms, December 2024): 573-614.

DOI: 10.33415/daad.1591945

Öz

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (DKAB) dersi, öğrencilerin manevi, ahlaki ve sosyal gelişimlerini desteklerken, aynı zamanda 21. yüzyıl becerilerini kazandırmayı amaçlamaktadır. Ancak, kullanılmakta olan öğretim yöntemleri bu hedeflere ulaşmada zaman zaman yetersiz kalabilmektedir. Bu noktada, yapay zekâ destekli modern öğretim yaklaşımları öğrenme süreçlerini destekleyerek daha katılımcı, etkili ve bireyselleştirilmiş bir eğitim sunma potansiyeli taşımaktadır. Bu makalede, DKAB derslerinde yapay zekânın öğretim süreçlerine dahil edilmesi ve öğretmenler için sağladığı imkânlar ele alınmaktadır. Anlamaya Dayalı Tasarım (Ubd) ve Aktarılabılır Öğrenme (LTT) yaklaşımlarına odaklanılarak, yapay zekânın bu çerçevede nasıl uygulanabileceği, öğrenme

* Dr. Öğr. Üyesi, Yalova Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, Din Eğitimi Anabilim Dalı, sumeyra.arican@yalova.edu.tr, Orcid: orcid.org/0000-0003-3158-1840 / Asst. Prof., Yalova University, Faculty of Islamic Sciences, Department of Religious Education, sumeyra.arican@yalova.edu.tr, Orcid: orcid.org/0000-0003-3158-1840.

süreçlerini nasıl destekleyebileceği ve eğitimdeki verimliliği nasıl arttırabileceği örneklerle incelenmiştir. Yapay zekâ teknolojilerinin eğitim alanında kullanımı, DKAB dersinde yeni imkânlar sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Yapay Zekâ, Anlamaya Dayalı Tasarım (UbD), Aktarılabılır Öğrenme (LTT).

Artificial Intelligence-Supported Modern Teaching Approaches in Religious Culture and Ethics Education Courses

Extended Abstract

Integrating artificial intelligence (AI) in education has opened new pathways for creating innovative and student-centered learning environments. In Türkiye, the Religious Culture and Ethics Knowledge (RCEK) subject can be crucial in fostering students' spiritual, moral, and social development. This course also aligns with the 21st-century educational goals of enhancing critical thinking, problem-solving, and knowledge transfer abilities. However, traditional teaching methods often fall short of fulfilling these objectives. Modern teaching approaches, supported by AI technologies, offer promising solutions to overcome these challenges by facilitating personalized, effective, and participatory learning experiences. This extended abstract explores the application of AI within the frameworks of Understanding by Design (UbD) and Learning That Transfers (LTT) to enhance the quality and relevance of RCEK education.

574 | db

Introduction and Background: AI technologies, such as machine learning, natural language processing, and adaptive learning systems, are increasingly utilized in education. Their potential to analyze large datasets, personalize instruction, and provide real-time feedback has been emphasized by global organizations such as UNESCO. AI tools can support RCEK courses by helping students engage more deeply with religious and moral concepts, fostering critical thinking, and promoting ethical decision-making. These tools also empower teachers by simplifying lesson planning, enabling the creation of interactive content, and facilitating effective assessment processes. Despite its advantages, the use of AI in religious and moral education requires careful consideration of cultural and ethical sensitivities, as well as the development of teachers' digital pedagogical skills.

Understanding by Design (UbD) Framework: UbD, developed by Grant Wiggins and Jay McTighe, is a design model that emphasizes understanding and application. It consists of three main stages:

- **Identifying Desired Results:** Teachers define long-term learning goals and big ideas. For example, in the RCEK course, key questions such as “*What is morality?*” and “*How does morality shape individual and societal behavior?*” guide the lesson-planning process.
- **Determining Acceptable Evidence:** This stage involves creating authentic assessments to evaluate students' understanding. Performance tasks, such as creating digital presentations or group discussions, help students demonstrate their knowledge and critical thinking skills.
- **Planning Learning Experiences:** Activities are designed to achieve learning goals. AI tools assist in personalizing these activities and providing dynamic resources, such as interactive simulations and real-time feedback.

AI integration within the UbD framework accelerates planning processes and enriches instructional materials. It also supports personalized feedback, ensuring students' diverse needs are addressed.

Learning That Transfers (LTT) Framework: LTT focuses on enabling students to transfer their knowledge across disciplines and real-life contexts. It emphasizes interdisciplinary connections and long-term retention of concepts. In the context of RCEK, LTT encourages students to:

- Apply religious principles to societal challenges, such as environmental ethics or human rights.
- Connect Islamic moral teachings with other academic disciplines, including history and social sciences.
- Use AI tools to analyze and simulate real-world ethical dilemmas, fostering critical and creative problem-solving skills.

For instance, an AI-supported activity could involve students exploring how Islamic principles like justice and honesty apply to contemporary issues such as social media ethics or climate change.

Methodology: This study adopts a qualitative approach based on the latest The 2024 'Century of Turkey' Education Model RCEK curriculum. It focuses on integrating AI tools into modern teaching strategies using UbD and LTT frameworks. A sample lesson plan was designed for the topic “*The Nature of Morality in Islam*” (DKAB.9.4.1). The plan utilizes AI to develop learning activities, assessment tools, and interdisciplinary connections, with the goal of fostering meaningful and transferable learning experiences.

Sample Lesson Plan: The lesson plan for “*The Nature of Morality in Islam*” integrates UbD and LTT frameworks with AI tools. Key components include:

- Learning Objectives: Students will develop questions about Islamic morality, analyze its elements, evaluate information sources, and apply moral concepts to real-life scenarios.
- Assessment Methods: Performance tasks include group discussions, poster creation, and individual reflections. AI tools provide personalized feedback and facilitate peer collaboration.

Learning Activities:

Introduction: Students brainstorm the meaning of morality using AI-generated prompts and videos.

Main Activities: Students create questions, gather information using AI tools like ChatGPT, and analyze Quranic verses. Group discussions and visual projects (e.g., posters) help students synthesize their findings.

Conclusion: Students present their work, receive feedback, and reflect on how Islamic morality influences their lives.

- Interdisciplinary Connections: The lesson links RCEK content with Turkish, history, and social studies, enhancing students' ability to transfer knowledge.

- AI Applications: AI tools are used for research, evaluation, and creative tasks such as designing infographics or simulating ethical scenarios.

Findings and Implications: The integration of AI with UbD and LTT frameworks enhances RCEK lessons by enabling personalized learning through adaptive content tailored to individual student needs, promoting interdisciplinary relevance by connecting Islamic teachings with contemporary issues to foster deeper understanding and practical application, and enhancing engagement through interactive and dynamic tools that boost student motivation and participation. However, successful implementation requires addressing challenges such as ethical AI design, teacher training, and adequate technological infrastructure. Teachers must develop digital pedagogical competencies and receive ongoing professional development to integrate AI into their teaching practices effectively.

Conclusion and Recommendations: AI-supported modern teaching approaches hold great potential to transform RCEK education, making it more engaging, relevant, and impactful. By combining UbD and LTT frameworks, teachers can design comprehensive lessons that foster critical thinking, meaningful learning, and the practical application of moral principles. Future research should focus on evaluating the long-term effects of AI-enhanced methodologies and developing best practices for their ethical and effective use.

Keywords: Religious Education, Religious Culture and Ethics, Artificial Intelligence, Understanding by Design (UbD), Learning That Transfers (LTT).

Giriş

Günümüzde teknolojinin hızla gelişmesi, eğitim sistemlerinde yeni ve yenilikçi yaklaşımların benimsenmesini zorunlu hâle getirmektedir. Eğitimde yapay zekâ teknolojilerinin kullanımı, öğretim süreçlerini daha etkili, kişiselleştirilmiş ve öğrenci merkezli hale getirmek için büyük bir potansiyel taşımaktadır. Diğer alanlarda olduğu gibi, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (DKAB) derslerinde de öğrencilerin derinlemesine öğrenmesini, düşünme becerilerini geliştirmesini ve dini değerleri anlamalarını desteklemek amacıyla yapay zekânın sunduğu imkânlardan yararlanılmaya başlanması gerekmektedir.

Yapay zekâ, büyük veri analizi, makine öğrenimi, doğal dil işleme ve uyarlanabilir öğretim sistemleri gibi araçlarla eğitimin farklı düzeylerinde kullanılmaktadır.¹ UNESCO gibi uluslararası kuruluşlar, yapay zekânın eğitimde artan rolünü vurgulayarak öğretim süreçlerini kişiselleştirme, erişimi artırma ve öğrenme çıktılarını

¹ Ali Murat Kırık - Vahdet Özkoçak, "Medya ve İletişim Bağlamında Yapay Zekâ Tarihi ve Teknolojisi: Chatgpt ve Deepfake İle Gelen Dijital Dönüşüm", *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi* 58 (27 Haziran 2023), 73-99.

iyileştirme potansiyeline dikkat çekmiştir.² Yapay zekâ, öğrenme sürecinde bireysel farklılıkları dikkate alarak öğrencilere özel materyaller sunmakta ve öğretmenlerin zamandan tasarruf etmesini sağlamaktadır. Yapay zekâ bireyselleştirilmiş öğrenme, otomatik değerlendirme, eleştirel düşünme becerilerinin gelişimi ve eğitimde eşitlik imkânlarının artması gibi alanlarda katkı sağlamaktadır.³

Yapay zekâ, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinde öğretim süreçlerini daha verimli ve etkili hale getirebilecek bir araç olarak dikkat çekmektedir. Öğretmenler, yapay zekânın sunduğu imkânlar sayesinde ders materyalleri ve etkinlik tasarımı gibi süreçleri daha hızlı bir şekilde tamamlayabilirken, bireyselleştirilmiş öğrenme deneyimleriyle öğrencilerin dini meseleleri anlamalarını kolaylaştırabilirler. Aynı zamanda, yapay zekâ destekli araçlar sayesinde öğrenciler eleştirel düşünme ve problem çözme becerilerini geliştirebilir, yaratıcılık öğrenme süreçlerine daha etkin bir şekilde katılabilirler. Yapay zekâ, derslere ilgi ve motivasyonu artıracak şekilde etkilileşimli ve dinamik öğrenme ortamları sunabilir, bu da öğrencilerin derse olan bağlılıklarını güçlendirebilir.⁴ Yapay zekânın eğitimdeki tüm avantajlarına rağmen, bazı etik ve pedagojik zorluklar da mevcuttur. Özellikle dini ve ahlaki eğitimde, kültürel ve inanç farklılıklarının dikkate alınması, yapay zekâ algoritmalarının önyargısız ve tarafsız bir şekilde tasarlanmasını gerektirir.⁵ Ayrıca, öğretmenlerin teknolojiyi etkili bir şekilde kullanabilmesi için yeterli donanıma sahip olması ve uygun pedagojik yaklaşımlar geliştirilmesi önemlidir.

Farklı öğrenme stillerine uygun teknoloji destekli yöntemler, öğrenme süreçlerini çeşitlendirerek her öğrencinin ihtiyaçlarına hitap edebilir ve DKAB derslerini daha etkileyici bir hale getirebilir. Modern öğretim yaklaşımları, din ve değerler eğitimi için farklı bir perspektif sunabilir, öğrencilerin ahlaki değerleri anlamalarını ve hayatlarına dahil etmelerini destekleyebilir. Bu bağlamda, yapay zekâ ve modern öğretim yöntemleri bir araya gelerek hem öğret-

² UNESCO, *Artificial Intelligence in Education: Challenges and Opportunities for Sustainable Development* (Paris: UNESCO, 2019).

³ Wayne Holmes vd., *Artificial Intelligence in Education: Promises and Implications for Teaching and Learning* (United States of America: Center for Curriculum Redesign, 2019).

⁴ Rosemary Luckin vd., *Intelligence Unleashed: An Argument for AI in Education* (London: Pearson, 2016).

⁵ Alex Campolo vd., *AI Now 2017 Report*, thk. Andrew Selbst - Solon Barocas (AI Now Institute, 2017).

menler hem de öğrenciler için zengin bir öğrenme deneyimi gerçekleştirilebilir. Yapay zekâ destekli araçların eğitimde verimli bir şekilde kullanılabilmesi için sağlam bir öğretim tasarımına ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu çalışma kapsamında ele alınan Anlamaya Dayalı Tasarım (Understanding by Design- UbD) ve Aktarılabılır Öğrenme (Learning That Transfers- LTT) yaklaşımları modern öğretim yaklaşımları olarak DKAB derslerinde etkili bir şekilde kullanılabilir. Anlamaya Dayalı Tasarım (UbD), geriye dönük tasarım modeliyle ders planlaması ve değerlendirme süreçleri için bir çerçeve sunmaktadır. Hedeflerin netleştirilmesi, anlamlı öğrenme çıktılarının belirlenmesi ve uygun değerlendirme yöntemlerinin tasarlanmasını sağlamaktadır. Aktarılabılır Öğrenme (LTT), disiplinler arası transferi ve öğrenmenin kalıcı hale getirilmesini vurgulamaktadır. Bu yaklaşımla, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinde öğretilen dini kavramların öğrencilerin hayatlarına nasıl yansıtılabileceği üzerinde durularak daha etkili bir öğretim gerçekleştirilmesi sağlanabilmektedir. UbD ve LTT yaklaşımlarının bir arada kullanılması, ders hedeflerine ulaşmanın yanı sıra, öğrencilerin kazandıkları bilgileri günlük yaşamlarına nasıl uygulayabileceklerini değerlendirmeyi de mümkün kılmaktadır. Her iki yaklaşım da yapay zekânın kişiselleştirilmiş öğrenme, geribildirim ve anlamlı transfer süreçlerini destekleyici araçlar olarak kullanılmasına imkân sağlamaktadır.

1. Eğitimde Yapay Zekâ

Yapay zekâ diğer pek çok alanda olduğu gibi eğitimde de sıklıkla kullanılmaktadır. Teknolojinin eğitimde kullanılmasının oluşturacağı etki pek çok araştırmaya konu olmuştur. Günümüzde eğitimciler öğretim uygulamalarını öğrencilerin yararına geliştirmek ve görevlerini kolaylıkla yapabilmek için kullanabilecekleri pek çok dijital kaynağa ve araca sahiptirler.⁶ Bu araçlardan en günceli olan yapay zekânın öğretmenlere planlama, uygulama ve değerlendirme için çeşitli imkanlar sunduğu araştırmalarla ortaya konmuştur.⁷ Nitekim bu araştırmalar derinleştirilerek öğrenme ve öğretmeyi kolaylaştıran ve geliştiren yeni araçlar sunmak için yapay zekânın

⁶ Maria Moundridou vd., "Generative AI Tools as Educators' Assistants: Designing and Implementing Inquiry-Based Lesson Plans", *Computers and Education: Artificial Intelligence* 7 (2024), 1-16.

⁷ İsmail Çelik vd., "The Promises and Challenges of Artificial Intelligence for Teachers: a Systematic Review of Research", *TechTrends* 66 (2022), 616-630.

ileri teknolojisini pedagojik uygulamalarla birleştirme amacıyla eğitimde yapay zekâ (AIED) araştırma ve geliştirme alanı ortaya çıkmıştır.⁸

2000’li yıllara kadar bilgi tabanlı olan yapay zekâ sistemleri artık veri ve mantık tabanlı olarak da kullanılabilir. ⁹ Eğitimde yapay zekâ uygulamaları (1) Akıllı Öğretici Sistemler (2) Uzman sistemler (3) Chatbotlar şeklinde sınıflandırılmaktadır. Akıllı Öğretici Sistemler online eğitim platformları, sanal öğretmen asistanları, kişiselleştirilmiş öğrenme uygulamalarından oluşmaktadır. Uzman sistemler, tıbbi teşhis, finans, insan kaynakları, hukuk, güvenlik, işletme ve eğitim alanlarında uzmanlık bilgisi sunan yapay zekâ destekli sistemlerden oluşmaktadır. İnsanlarla yazılı mesajlaşma, sesli ve görsel etkileşimlerle iletişim kuran ve sorularına cevap vermek üzere tasarlanan oyun, müzik, işletme yönetimi, asistan ve eğitici chatbotlar bulunmaktadır. Yapay zekâ eğitici sohbet botları (chatbot) ile öğrencilerin öğrenme sürecini desteklenebilmektedir. Sohbet botları herhangi bir konu hakkında öğrencilerin sorularına cevap verme ya da bilgi edinmek amaçlı kullanılabilir. Öğrenciler kadar öğretmenlerin de kullanabileceği bu araçlar öğretmenlere ders planı tasarlama, kişiselleştirilmiş ve farklılaştırılmış öğretim materyali hazırlama, soru hazırlama, ödevleri notlandırma ve geri bildirim sağlama amacıyla kullanılabilir ve öğrenme-öğretme sürecini destekleyebilir.¹⁰ Böylece öğrencilerle etkileşim için daha fazla vakit kazanılabilir ve hatta ders kitaplarının ötesine geçmek mümkün olabilir.¹¹

Yapay zekâ araçları öğretmenlerin öğrenci performanslarını izleme ve daha etkili öğretim stratejileri geliştirmelerine yardımcı olmaktadır. Ayrıca öğrenci ve verilerinin toplanması ve analizine imkân sağlamaktadır. Yapay zekânın eğitimde öğretmenlerin rolünü değiştireceği ancak onların yerini almayacağı düşünülmektedir. Öğretmenlerin zamanlarını daha verimli kullanmalarına ve uzmanlıklarını daha etkili değerlendirmelerine katkı sağlayacağı beklen-

⁸ Luckin vd., *Intelligence Unleashed*.

⁹ Kürşat Arslan, “Eğitimde Yapay Zeka ve Uygulamaları”, *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi* 11/1 (2020), 71-88; Wayne Holmes - Ilkka Tuomi, “State of the Art and Practice in AI in Education”, *European Journal of Education* 57/4 (2022), 542-570.

¹⁰ Salih İncemen - Gülcan Öztürk, “Farklı Eğitim Alanlarında Yapay Zekâ: Uygulama Örnekleri”, *International Journal of Computers in Education* 7/1 (2024), 27-49.

¹¹ Ido Roll - Ruth Wylie, “Evolution and Revolution in Artificial Intelligence in Education”, *International Journal of Artificial Intelligence in Education* 26/2 (2016), 582-599.

mektedir.¹² Yapay zekâ öğretmenlerin iş yükünü hafifleterek, ölçme değerlendirme ve yönetim görevlerinin otomasyonunu sağlamaktadır.¹³ Yapay zekâ hem ön planlama sürecinde hem de eğitim esnasında verdiği geri bildirimlerle öğretim etkinliklerini seçme ve uyarlama konusunda destek olmaktadır.¹⁴ Yapay zekânın eğitimdeki uygulamalarının çeşitlenerek artacağı vurgulanmaktadır.¹⁵ Özellikle dezavantajlı birey ya da toplulukların eğitim fırsatlarını artırma potansiyeli bulunmaktadır.¹⁶ ChatGPT, eğitimde fırsat eşitliğine katkı sağlayan bazı olumlu özellikler sunarken, intihal ve etik sorunlar gibi önemli dezavantajlar da barındırmaktadır. Bu nedenle, kullanıcıların bilinçlendirilmesi ve doğru yönlendirilmesi gerekliliği vurgulanmaktadır.¹⁷

Öğrencilerle yapılan araştırmalarda, ChatGPT ile ders işleme- nin eğlenceli ve farklı bir deneyim sunduğu, aynı zamanda akademik başarıyı artırarak bilgi edinmeyi kolaylaştırdığı belirtilmiştir.¹⁸ Ancak, öğrenciler erişim sorunları, uygunsuz içerik üretimi ve kitapların yerini alamaması gibi olumsuzluklara da dikkat çekmiştir.¹⁹

580 | db

Yapay zekanın eğitimde kullanımı çift yönlü bir etkiye sahiptir. Yapay zekâ bir yandan öğretmenlere destek olurken, öğretmenler de sağladıkları verilerle yapay zekâ algoritmalarının eğitilmesinde etkin olabilmektedirler. Böylece yapay zekânın eğitimde daha etkili kullanımına katkı sunabilmektedirler.²⁰ Ancak bu katkıların gerçek-

¹² Luckin vd., *Intelligence Unleashed*; Thierry Karsenti, "Artificial Intelligence in Education: The Urgent Need to Prepare Teachers for Tomorrow's Schools", *Formation et Profession* 27/1 (2019), 105-111.

¹³ Holmes vd., *Artificial Intelligence in Education: Promises and Implications for Teaching and Learning*; Karsenti, "Artificial Intelligence in Education".

¹⁴ Çelik vd., "The Promises and Challenges of Artificial Intelligence for Teachers: a Systematic Review of Research".

¹⁵ Holmes - Tuomi, "State of the Art and Practice in AI in Education".

¹⁶ Holmes vd., *Artificial Intelligence in Education: Promises and Implications for Teaching and Learning*.

¹⁷ Erhan Kutlucan - Süleyman Sadi Seferoğlu, "Eğitimde Yapay Zekâ Kullanımı: ChatGPT'nin KEFE ve PEST Analizi", *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi* 22/2 (30 Ağustos 2024), 1059.

¹⁸ Sayım Aktay vd., "ChatGPT in Education", *Türk Akademik Yayınlar Dergisi (TAY Journal)* 7/2 (31 Temmuz 2023), 401; Arzu Deveci Topal vd., "Chatbot Application in a 5th Grade Science Course", *Education and Information Technologies* 26/5 (01 Eylül 2021), 6241; Fabiano Villan - Renato P. dos Santos, "ChatGPT as Co-Advisor in Scientific Initiation: Action Research with Project-Based Learning in Elementary Education", arXiv, arXiv.org.

¹⁹ Aktay vd., "ChatGPT in Education", 401.

²⁰ Sean Kelly vd., "Automatically Measuring Question Authenticity in Real-World Classrooms", *Educational Researcher* 47/7 (2018), 451-464; Çelik vd., "The Promises and Challenges of Artificial Intelligence for Teachers: a Systematic Review of Research".

leşebilmesi için prompt (komut/istem) becerisinin, yapay zekâ okuryazarlığı²¹, dijital okuryazarlık gibi okuryazarlık becerilerinin gelişmesi ve teknolojik alt yapı olanaklarına erişim imkanlarının artması gerektiğine de dikkat çekilmelidir.

2. Understanding by Design (UbD)

Understanding by Design (UbD) yani “Tasarım Yoluyla Anlama”, Grant Wiggins²² ve Jay McTighe²³ tarafından geliştirilen ve eğitimde anlamaya dayalı bir müfredat geliştirme yaklaşımı sunan yenilikçi bir modeldir.²⁴ Bu model, öğrenme hedeflerinin açık bir şekilde tanımlanmasını ve öğrenme sürecinin bu hedefler doğrultusunda yapılandırılmasını teşvik etmektedir. UbD’nin temel amacı, öğrencilere sadece bilgi vermek değil, aynı zamanda bu bilginin kalıcı bir şekilde anlaşılmasını ve gerçek hayatta uygulanmasını sağlamaktır. Bu yaklaşım, öğrencilerin derin kavrayış geliştirmesini, bilgiyi uygulamasını ve anlamayı merkeze almasını hedeflemektedir. UbD’nin öğretim yaklaşımı, öğrenme sürecini bir hatırlama ve ezberleme görevinden çıkarıp, bilgiyi anlamlandırma ve kullanma sürecine dönüştürmeyi hedeflemektedir. UbD, geleneksel müfredat tasarımına alternatif bir yöntem olarak, öğrenme hedeflerinden geriye doğru bir planlama yaparak anlamlı öğrenme deneyimleri oluşturmayı amaçlamaktadır. UbD, öğretim sürecini yapılandırırken geleneksel bir soru olan “Ne öğretelim?” yerine “Öğrenciler ne öğrenmeli ve bunu nasıl gösterebilirler?” sorusunu merkeze almaktadır. Öğretim planlaması, öğrenme hedeflerinin netleştirilmesi, bu hedeflere ulaşıp ulaşılmadığını ölçmek için kanıtların belirlenmesi ve öğrenme deneyimlerinin planlanması aşamalarından oluşmaktadır. UbD, yalnızca bilgi aktarımına dayanan bir eğitim yerine, öğrencilerin bilgiyi anlamlandırması ve yeni durumlara uygulanmasını hedeflemektedir.²⁵

UbD modeli, öğretim sürecini hedeflerin belirlenmesiyle başlatmaktadır. Geriye dönük tasarım prensibi, öğretmenlerin önce

²¹ Aras Bozkurt, “ChatGPT, Üretken Yapay Zeka ve Algoritmik Paradigma Değişikliği”, *Alanyazın* 4/1 (2023), 63-72.

²² Grant Wiggins (1950-2015), eğitim danışmanı, araştırmacı ve yazardır. Özellikle müfredat tasarımı, değerlendirme ve öğretim stratejileri üzerine çalışmıştır.

²³ Jay McTighe, müfredat geliştirme, öğretim ve değerlendirme alanlarında uzman bir eğitimci ve yazardır. ABD’de birçok okul bölgesinde ve uluslararası platformlarda eğitim programları geliştirme konusunda danışmanlık yapmıştır.

²⁴ Grant P. Wiggins - Jan McTighe, *Understanding by Design* (ASCD, 2005).

²⁵ Grant Wiggins - Jay McTighe, *The Understanding by Design Guide to Creating High-Quality Units* (Alexandria, VA: ASCD, 2011).

öğrenme hedeflerini belirlemesini, ardından bu hedeflere ulaşmayı sağlayacak değerlendirme yöntemlerini ve öğrenme etkinliklerini planlamasını önermektedir. Bu süreç üç temel adımdan oluşmaktadır:

▪ *Öğrenme Hedeflerini Belirleme:* Bu aşamada öğretmenler, müfredatın uzun vadeli öğrenme hedeflerini ve temel anlayışlarını tanımlamaktadır. “Büyük Fikirler” olarak adlandırılan bu kavramlar, öğrencilerin öğrenmesi gereken evrensel temaları içermektedir. Öğrencilere kazandırılmak istenen bilgi ve beceriler, anlamayı teşvik eden temel sorularla ilişkilendirilmektedir. Bu sorular, öğrencilerin derin düşünmesini sağlayan ve öğrenme sürecini zenginleştiren açık uçlu sorulardır. Hedefler yalnızca bilgi edinimiyle sınırlı kalmamakta, aynı zamanda öğrencilerin bilgiyi gerçek yaşam durumlarına nasıl uygulayacağını da kapsamaktadır.

▪ *Öğrenme Kanıtları:* İkinci aşama, öğrenme hedeflerine ulaşıp ulaşılmadığını değerlendirmek için kullanılacak kanıtların tanımlanmasını içermektedir. Bu aşamada, geleneksel değerlendirme araçlarından ziyade otantik değerlendirme yöntemlerine vurgu yapılmaktadır. Bu süreç, öğrencilerin yalnızca bilgiyi hatırlama yeteneğini değil, aynı zamanda bilgiyi analiz etme, sentezleme ve uygulama becerilerini ölçmektedir. Öğrencilerin öğrendiklerini gerçek hayatta nasıl uygulayabileceklerini gösteren performans görevleri tasarlanmaktadır. Yine bu süreçte kullanılan rubrikler, öğrenci performansını değerlendirmek için kriterler sunan araçlardır. Bu araçlar, öğrencilerin bir konuyu yalnızca tekrarlayıp tekrarlamadığını veya gerçekten derin bir anlayış geliştirip geliştirmediğini ölçmek için kullanılır.²⁶

▪ *Öğrenme Planı:* Son aşamada, öğretmenler belirlenen hedeflere ulaşılmasını sağlayacak etkinlikleri ve öğrenme deneyimlerini tasarlamaktadır. Bu adımda interaktif ve anlamlı öğrenme deneyimleri oluşturulmaktadır. Öğrenci merkezli bu süreçte bireysel farklılıklar, öğrenme stilleri ve ihtiyaçlar dikkate alınmaktadır. Bu aşamada WHERETO (Where, Hook, Equip, Rethink, Evaluate, Tailored, Organized) ilkeleri, etkinlik planlamada rehber olarak sunul-

²⁶ Jay McTighe - Ronald S. Thomas, “Backward Design for Forward Action”, *Educational Leadership* 60/5 (2003), 52-55.

maktadır. Belirlenen hedeflere ulaşmayı sağlayacak öğretim etkinlikleri, yöntemler ve materyaller planlanmaktadır.²⁷

WHERE TO ilkesi, etkili bir öğrenme deneyimi tasarlamak için yedi temel unsuru bir araya getirmektedir. İlk olarak, “Nereye gidiyoruz?” sorusu ile öğrenmenin amacı ve hedefleri net bir şekilde belirlenmektedir. Ardından, “İlgi nasıl çekilir?” sorusuyla, öğrencilerin dikkatini çeken ve motive eden stratejiler oluşturulmaktadır. Öğrencilere, hedeflere ulaşmak için gerekli olan bilgi ve beceriler “Öğrenciler nasıl donatılır?” sorusuyla kazandırılmaktadır. Süreç içinde öğrencilerin düşüncelerini gözden geçirmeleri ve geliştirmeleri için “Öğrenciler fikirlerini nasıl yeniden düşünür?” adımı uygulanmaktadır. Öğrenci çalışmalarının etkin bir şekilde değerlendirilmesi “Çalışmaları nasıl değerlendirilir?” sorusu ile planlanmaktadır. Öğrenme deneyimi, öğrencilerin bireysel farklılıklarına uygun hale getirilerek “Öğrencilere göre nasıl uyarlanır?” sorusuyla kişiselleştirilmektedir. Son olarak, tüm süreç “Süreç nasıl düzenlenir?” adımıyla sistematik bir şekilde organize edilmektedir. Bu ilke, öğretim sürecinin her aşamasını yapılandırarak anlamlı bir öğrenme deneyimi oluşturmayı amaçlamaktadır.²⁸

db | 583

UbD, öğrenmeyi değerlendirme ve anlamayı teşvik etme konularında geleneksel yaklaşımlardan ayrılmaktadır. Wiggins ve McTighe, anlamayı; açıklama, yorumlama, uygulama, bakış açısını değiştirme, empati kurma ve kendini değerlendirme kapasitesi olarak altı farklı boyutta tanımlamıştır.²⁹ Bu boyutlar, Bloom’un taksonomisine alternatif olarak sunulmakta ve birbirini tamamlar şekilde işlev görmektedir. UbD, öğrencilerin bilgiyi tekrarlamak yerine anlamalarını ve gerçek bağlamlarda uygulamalarını sağlamaktadır. Rubrikler, bu bağlamda, öğrencilerin anlamalarını değerlendirmek için önemli bir araç olarak kullanılmaktadır.³⁰ UbD, öğrencilerin bireysel farklılıklarını dikkate alarak özelleştirilmiş öğrenme deneyimleri oluşturmayı hedeflemektedir. Bu model, öğrencilere yaşam boyu öğrenme becerileri kazandırırken öğretmenlere de eğitim tasarımı yapma fırsatı sunmaktadır.

²⁷ Wiggins - McTighe, *Understanding by Design*; Wiggins - McTighe, *The Understanding by Design Guide to Creating High-Quality Units*.

²⁸ Wiggins - McTighe, *Understanding by Design*.

²⁹ Wiggins - McTighe, *Understanding by Design*.

³⁰ Emel Güneş Savul vd., “Understanding by Design (UbD) Ünite Planı Değerlendirmeye ve Geri Bildirim Sağlamaya Yönelik Analitik Rubrik Geliştirme Çalışması”, *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 25/2 (2024), 807-829.

UbD, tüm eğitim seviyelerinde ve disiplinlerde uygulanabilir bir yaklaşım olarak dikkat çekmektedir. Türkiye’de Matematik³¹, Fen Bilimleri³², İngilizce³³, İnkılap Tarihi³⁴, Kimya³⁵ dersleri özelinde ve yükseköğretim düzeyinde öğretmen eğitiminde³⁶ UbD modelinin kullanıldığı araştırmalar yapılmış ve olumlu sonuçlara ulaşılmıştır.³⁷ DKAB dersi özelinde ise bir araştırmaya rastlanılamamıştır.

Understanding by Design, eğitimde bilgi ezberlemeye dayalı geleneksel yaklaşımları aşarak öğrencilerin anlamalarına ve uygulama becerilerini geliştirmeye odaklanan bir model sunmaktadır. UbD, öğretmenlere teorik çerçeve ve pratik araçlarla rehberlik ederek daha etkili ve anlamlı öğrenme deneyimlerinin tasarlanmasını mümkün kılmaktadır. Öğretmenlerin planlama ve değerlendirme süreçlerini etkili hale getirmektedir. Bu yaklaşım, öğrenciyi merkeze alan, uzun vadeli öğrenme hedeflerini teşvik eden ve eğitimde yeni bir perspektif sunan yenilikçi bir eğitim modeli olarak dikkat çekmektedir. UbD, öğrencilerin anlamlı öğrenme süreçlerine katılmasını sağlayan güçlü bir öğretim tasarımı yaklaşımıdır. Yapay zekâ, bu süreci daha etkili ve verimli hale getirerek hem öğretmenler hem de öğrenciler için yeni fırsatlar sunmaktadır. Ancak, bu teknolojilerin etkili bir şekilde kullanılabilmesi için eğitim sistemlerinin, öğretmenlerin ve okulların bu dönüşüme hazırlanması gerekmektedir. Gelecekte yapılacak çalışmalar, yapay zekâ destekli

- ³¹ Abdullah Açar vd., “Olasılık Konusunun Anlamaya Dayalı Tasarım ile Öğretimi: Öğrencilerin Başarı, Tutum ve Görüşleri Üzerine Bir İnceleme”, *Eğitim ve Bilim* 44/198 (2019); Özge Gürbüz vd., “Ubd Temelli Gelişimsel Yaklaşım Uygulamalarının Matematik Dersi Öğrenci Başarısına Etkisinin İncelenmesi”, *Milli Eğitim Dergisi* 51/233 (2022), 581-601.
- ³² Emrah Özdemir - Nihal Yurtseven, “UbD Temelli Farklaştırılmış Fen Öğretiminin Öğrencilerin Motivasyonlarına, Bilimsel Süreç Becerilerine ve Akademik Başarılarına Etkisi”, *Ulusal Eğitim Akademisi Dergisi* 7/1 (2023), 1-16.
- ³³ Nihal Yurtseven - Sertel Altun, “Understanding by Design (UbD) in EFL Teaching: Teachers’ Professional Development and Students’ Achievement”, *Educational Sciences: Theory and Practice* 17/2 (2017), 437-461.
- ³⁴ Mustafa Gül vd., “Anlamaya Dayalı Tasarım Uygulamasının (Ubd) Öğrencilerin Bilişsel ve Duyuşsal Gelişimlerine Etkisi: T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Üzerine bir Çalışma”, *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 51 (2021), 123-152.
- ³⁵ Yasemin Keskin Çinkaya - Nihal Yurtseven, “Anlamaya Dayalı Tasarım (UbD) Temelli Ters-Yüz Edilmiş Sınıf Modelinin Kimya Derslerinde Öğrenciler Üzerindeki Etkisi”, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi* 22/2 (2024), 815-841.
- ³⁶ İpek Som vd., “Ubd Modeline Göre Eğitim Bilimlerine Giriş Dersinin Tasarlanması: Öğretmen Adaylarının Başarı, Tutum ve Derse İlişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesi”, *Uluslararası Sosyal Bilimler ve Eğitim Araştırmaları Dergisi* 2/4 (2016), 1341-1351.
- ³⁷ Ufuk Uluçınar, “Findings of Qualitative Studies on Understanding by Design: A Meta-Synthesis”, *International Journal of Curriculum and Instructional Studies* 11/2 (2021), 167-194.

UbD uygulamalarının pedagojik sonuçlarını daha iyi anlamayı sağlayacaktır.

3. Learning That Transfers (LTT)

Julie Stern³⁸, Krista Ferraro³⁹, Kayla Duncan⁴⁰ ve Trevor Aleo⁴¹ tarafından geliştirilen Learning That Transfers (LTT), öğrencilerin edindikleri bilgileri farklı bağlamlara transfer edebilme yeteneklerini geliştirmeyi amaçlayan modern bir öğretim yaklaşımıdır. *Learning That Transfers* yöntemi, birden fazla eğitimci ve uzman tarafından kolektif bir çaba ile oluşturulmuştur. Learning That Transfers, öğrencilerin bilgiyi farklı bağlamlara aktarabilme, öğrendiklerini gerçek hayattaki problemlere uyarlayabilme ve esnek düşünme becerilerini geliştirmeyi amaçlayan bir öğrenme yaklaşımıdır.⁴² Bu yaklaşımda ders planlamasının ilk adımı öğrencilerin öğrenmesi gereken temel kavramları ve becerilerini net bir şekilde belirlemektir. Bu hedefler öğrencilerin bilgilerini yeni durumlarda nasıl uygulayacaklarını düşünmelerine yardımcı olmalıdır. Öğrencilerin öğrendikleri bilgileri farklı bağlamlarda kullanabilmeleri için kavramlar arasındaki ilişkileri anlamaları önemlidir. Derslerde aktif öğrenme yöntemlerinin kullanılması gerekmektedir. Grup çalışmaları, tartışmalar ve problem çözme etkinlikleri gibi yöntemlerle öğrencilerin katılımı artırılmalı ve bilgileri uygulamaları sağlanmalıdır. Öğrencilerin öğrendiklerini hayatlarında nasıl uygulayabilecekleri gösteren bağlantılar kurmak önemlidir. Derslerin gerçek hayattan senaryolarla ilişkilendirilmesi önerilmektedir. Ders planlamasında değerlendirme stratejilerinin de önemli bir yeri bulunmaktadır. Değerlendirmelerin sadece bilgiyi ölçmekle kalmaması aynı zamanda öğrencilerin öğrenme süreçlerine dair geri bildirim sağlaması gerektiği vurgulanmaktadır. Ders planları esnek olmalı ve bu esneklik öğretim sürecinde ortaya çıkan ihtiyaçlara uyarlanabilme-

³⁸ Julie Stern, öğrenme bilimleri, öğretim tasarımı ve kavramsal öğrenme alanında uzman, eğitimci ve yazardır.

³⁹ Krista Ferraro, eğitim liderliği ve öğrenme tasarımı alanında uzman bir eğitimci.

⁴⁰ Kayla Duncan, öğrenme stratejileri ve öğretmen rehberliği üzerine çalışmaktadır.

⁴¹ Trevor Aleo. İngilizce öğretimi ve disiplinler arası öğrenme üzerine uzmandır.

⁴² edtosavetheworld, "The Research Underpinnings of Learning That Transfers (LTT)", *Learning That Transfers* (21 Mart 2021); Julie Stern vd., *Learning That Transfers: Designing Curriculum for a Changing World* (Corwin Press, 2021).

lidir. Böylece öğrencilerin farklı öğrenme stillerine ve hızlarına da yanıt vermek mümkün olabilmektedir.⁴³

Learning That Transfers (LTT), yapay zekânın sağladığı disiplinlerarası öğrenme fırsatlarıyla birleştiğinde, öğrencilerin bilgiyi gerçek hayata transfer etme becerilerini geliştirerek din eğitiminin daha etkili ve kalıcı olmasına katkıda bulunabilir. LTT'nin disiplinlerarası odaklı yapısı, yapay zekânın din eğitimi diğer alanlarla ilişkilendirilmesine imkân tanır. LTT, din eğitimi bağlamında, öğrencilerin dini ve ahlaki kavramları günlük yaşamlarında, farklı disiplinlerde ve kültürel bağlamlarda kullanmalarına yardımcı olabilir. Yapay zekâ, çeşitli alanlar arasında bağlantı kurarak disiplinlerarası etkinlik önerileri sunabilir. Öğrencilerin dini kavramları sosyal hayatta nasıl kullanabileceklerine dair simülasyonlar oluşturabilir. Kültürlerarası anlayışı geliştirmek için farklı din ve inançlardan örnekler getirebilir.

4. Yöntem

586 | db

Bu makale, nitel araştırma yöntemi kullanılarak hazırlanmıştır. Çalışmada, 2024 yılında uygulanmaya başlanan Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli DKAB öğretim programı esas alınmıştır. Yapay zekâ teknolojilerinin eğitimdeki potansiyelini incelemek amacıyla ChatGPT 4o, ChatGPT o1-preview, ChatGPT 4o mini ve Claude 3 Haiku modelleri kullanılarak örnek ders tasarımları planlanmıştır. ChatGPT en yaygın ve en bilinen yapay zekâ aracı olduğu için tercih edilmiştir. Claude ise ChatGPT alternatif olabilecek ücretsiz bir araç olarak bilindiği için tercih edilmiştir. ChatGPT'nin hem ücretsiz hem de ücretli versiyonları ile Claude modelinin ücretsiz versiyonunun cevapları karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır. Örnek ders tasarımı, Understanding by Design (UbD) ve Learning That Transfers (LTT) gibi modern öğretim yaklaşımlarının yapay zekâ ile nasıl kullanılabileceğini göstermeyi amaçlamaktadır.

5. Yapay Zekâ Destekli Ders Planlama

Yapay zekânın etkili kullanımı için verilen komutların detaylandırılması gerekmektedir. Doğru komut kullanımı daha işlevsel olarak bilgiye erişimi sağlamaktadır. Bu amaçla herhangi bir detay belirtmeyen, sadece öğrenme çıktılarının girildiği bir komut veril-

⁴³ Stern vd., *Learning That Transfers*.

miştir. Daha sonra belirlenen öğretim yaklaşımlarının belirtildiği bir başka komut yazılarak verilen cevapların karşılaştırılması amaçlanmıştır. İlk olarak aradaki farkları daha net olarak ortaya koymak amacıyla hiçbir detay belirtmeyen şu prompt verilmiştir: “DKAB.9.4.1. İslam’da ahlakın mahiyetini sorgulayabilme a) İslam’da ahlakın mahiyetine yönelik merak ettiklerini ifade eder. b) İslam’da ahlakın mahiyeti hakkında sorular sorar. c) İslam’da ahlakın mahiyetiyle ilgili bilgi toplar. ç) İslam’da ahlakın mahiyetiyle ilgili topladığı bilgilerin doğruluğunu değerlendirir. d) İslam’da ahlakın mahiyetiyle ilgili topladığı bilgiler üzerinden çıkarım yapar. Bu öğrenme çıktısına göre 1 ders tasarlamamı istiyorum.”

ChapGPT 4o-mini versiyonu aşağıdaki cevabı vermiştir.⁴⁴

Ders İşlenişi

- *Giriş (5 dakika):* Derse başlamadan önce öğrencilere İslam’da ahlakın genel olarak ne anlama geldiği hakkında kısa bir beyin fırtınası yaptırılır. Öğrencilerden ahlak kavramını tanımlamaları ve İslam’daki yerini düşünmeleri istenir.
- *Bilgi Sunumu (10 dakika):* Öğretmen, İslam ahlakının temel prensiplerini içeren kısa bir sunum veya metin okur. Ahlakın İslam’daki yeri, önemi ve günlük yaşamdaki uygulamaları hakkında bilgi verilir.
- *Merak ve Soru Geliştirme (10 dakika):* Öğrenciler, İslam ahlakının mahiyeti hakkında merak ettikleri konuları yazılı olarak ifade ederler. Ardından, bu merak ettikleri konular üzerinden sorular geliştirmeleri istenir. Geliştirilen sorular tahtaya yazılır ve ortak bir şekilde tartışılır.
- *Bilgi Toplama ve Araştırma (10 dakika):* Öğrenciler, geliştirdikleri sorulara yanıt bulmak için interneti kullanarak araştırma yaparlar veya verilen metinler üzerinden bilgi toplarlar. Bu süreçte, bilgilerin güvenilirliğine dikkat etmeleri gerektiği vurgulanır.
- *Bilgilerin Değerlendirilmesi ve Çıkarım Yapma (5 dakika):* Toplanan bilgilerin doğruluğu ve güvenilirliği değerlendirilir. Öğrenciler, elde ettikleri bilgiler ışığında İslam ahlakının mahiyeti üzerine

⁴⁴ Makalenin sınırlarını aşmamak için tüm soru cevaplarında her ders planında standart olarak yer alan dersin konusu, süresi, öğrenme çıktıları gibi giriş bilgilerine yer verilmemiş, ders işleniş aşamaları detaylı olarak ele alınmıştır. Ayrıca makale hacmini aşmaması için ifadeler değiştirilmemiş ama şekilsel değişiklikler yapılmıştır.

kendi çıkarımlarını yaparlar. Çıkarımlarını sınıfla paylaşmaları istenir.

- *Kapanış ve Değerlendirme (5 dakika):* Ders boyunca yapılan çalışmalar özetlenir. Öğrencilerden, dersin sonunda İslam ahlaki hakkında ne öğrendiklerini ve bu süreçte hangi becerilerini geliştirdiklerini paylaşmaları istenir. Öğretmen, öğrencilere geri bildirimde bulunur ve gerekirse ek kaynaklar önerir.

- *Değerlendirme Yöntemleri:*

- Öğrencilerin geliştirdikleri soruların kalitesi ve derinliği.

- Araştırma sürecinde topladıkları bilgilerin doğruluğu ve güvenilirliği.

- Yapılan çıkarımların mantıklılığı ve İslam ahlakının mahiyeti ile uyumu.

- Derse aktif katılımları ve grup çalışmalarındaki işbirlikleri.

- *Ek Notlar:* Ders boyunca öğrencilerin farklı görüş ve yaklaşımlara saygı göstermeleri gerektiği hatırlatılır. Öğrencilere, araştırma yaparken güvenilir kaynaklar kullanmaları için rehberlik sağlanır. Dersin sonunda, öğrencilerin kendi ahlaki değerlerini İslam ahlakıyla karşılaştırmaları teşvik edilebilir. Bu ders tasarımı, öğrencilerin İslam'da ahlakın mahiyetini sorgulama becerilerini geliştirmeyi hedeflemekte olup, merak etme, soru sorma, bilgi toplama, değerlendirme ve çıkarım yapma aşamalarını içermektedir. Etkileşimli ve araştırma-ya dayalı yaklaşımıyla, öğrencilerin eleştirel düşünme yeteneklerini de destekler.⁴⁵

Chat GPT 4o-mini modelinin hazırladığı bu planda, dersler genellikle 5 10 dakikalık bölümlere ayrılmış kısa etkinliklerden oluşmaktadır. İçerik giriş, gelişme ve sonuç bölümlerine ayrılmış, dersin süresi ve öğrenci seviyesine uygun faaliyetler sıralı bir biçimde sunulmuştur. Alt hedefler (a, b, c, ç, d) temel alınarak dersin her aşaması planlanmıştır; merak etme, soru sorma, bilgi toplama, bilgilerin doğruluğunu değerlendirme ve çıkarım yapma basamakları aşamalı olarak işlenmiştir. Öğrenciler ahlak hakkında düşünmekte teşvik edilmiş, bilgi toplamaya teşvik edilmiş, değerlendirme için kriterler konulmuştur. Etkinlikler genelde kısa sürede tamamlanabilecek, öğrenci katılımını teşvik edici, etkileşimli ve basit düzeyde

⁴⁵ Chatgpt o1-mini, 15 Kasım 2024. <https://chatgpt.com/>

olsa da yapılandırmacı bir yaklaşımı destekleyici niteliktedir. Öğrencilerin internet araştırması yapması ve öğretmenin sunduğu kaynaklardan yararlanılması teşvik edilmiştir. Planın adım adım hazırlandığı, zamanlamanın belirgin olduğu ve öğrencileri aktif kılan bir yaklaşımın benimsendiği görülmektedir. Bununla birlikte bilgi toplama aşamasında güvenilir kaynakların seçimi kısaca vurgulanmış olsa da hangi kaynaklardan yararlanabileceği ve içeriği derinlemesine ele alınmamış, bazı aşamalar yüzeysel kalmıştır. Dijital materyal kullanımı veya görsel-ışitsel kaynaklara atıf azdır. Öğretim stratejileri temel olarak sınıf içi etkileşim, öğretmen yönlendirmesi ve metin üzerinden ilerlemektedir.

Ücretli versiyon ChatGPT 4o için aynı komut verildiğinde aşağıdaki cevap alınmıştır:

Dersin Akışı

1. Derse Giriş (5 Dakika)

• *Öğretmenin Yönlendirmesi: Öğrencilere, ahlakın ne olduğu ve günlük hayatta nasıl bir rol oynadığına dair kısa bir soru yöneltilir: “Sizce ahlak nedir? Neden önemlidir?” öğrencilerden kısa cevaplar alınır ve sınıfta bir tartışma atmosferi oluşturulur. Amaç, öğrencilerin derse ilgisini çekmek ve konunun günlük yaşamla bağlantısını kurmak.*

2. Ahlakın Mahiyeti Üzerine Sorular Oluşturma (10 Dakika)

• *Etkinlik: Öğrenciler gruplara ayrılır (4-5 kişilik gruplar). Her grup “İslam’da ahlakın mahiyeti” konusunda merak ettikleri en az 3 soruyu bir kâğıda yazar. Soruların örnekleri: “İslam’a göre ahlaklı bir insanın özellikleri nelerdir?”, “İslam’da ahlak sadece bireysel mi yoksa toplumsal mı ele alınır?”. Öğretmen grupların sorularını toplar ve tahtaya bazı örnekleri yazar.*

3. Bilgi Toplama ve Değerlendirme (15 Dakika)

• *Kaynak Kullanımı: Öğretmen, İslam’da ahlakın mahiyetine dair bazı ayetler, hadisler ve kısa açıklamalardan oluşan bir bilgi metni dağıtır. Metinde şu başlıklar yer alır:*

- 1. Ahlakın Tanımı: Kur’an ve hadislerde ahlakın tanımı.*
- 2. Ahlakın Kaynağı: Fitrat, Kur’an, sünnet ve akıl.*

3. *Ahlakın Toplumsal Boyutu: Komşuluk, yardımseverlik, adalet gibi örnekler.*

• *Etkinlik: Gruplar bu bilgileri okur ve oluşturdukları sorulara cevap arar. Her grup, topladığı bilgilerin doğruluğunu değerlendirirken, öğretmen şu soruları yönlendirir: “Bu bilgi hangi kaynağa dayanıyor?”, “Bilginin doğruluğunu nasıl teyit edebiliriz?”*

4. *Bilgilerden Çıkarım Yapma (5 Dakika)*

• *Grupların Çıkarımları: Gruplar, topladıkları bilgilerden kısa bir çıkarım yaparak sınıfa sunar. Örnek Çıkarım: “İslam’da ahlak, insanın hem bireysel hem de toplumsal hayatını düzenleyen bir ilkeler bütünü olarak tanımlanır.”*

5. *Dersin Değerlendirilmesi ve Kapanış (5 Dakika)*

• *Soru-Cevap: Öğretmen, öğrencilerden şu sorulara cevap vermelerini ister: “Bugün öğrendiğiniz en önemli bilgi neydi?”, “Bu bilgiler sizi ahlak konusunda daha fazla düşünmeye sevk etti mi?”*

590 | db

• *Ödev: “İslam’da ahlakın bireysel ve toplumsal yönleri hakkında bir paragraf yazınız.”*

Kullanılan Materyaller

- Kısa bilgi metni (ayetler, hadisler ve açıklamalar).*
- Grup çalışması için kâğıt ve kalem.*
- Tahta veya akıllı tahta.*

Ölçme ve Değerlendirme

• *Öğrencilerin grup çalışmaları sırasında oluşturdukları soruların niteliği.*

• *Bilgi toplama sürecinde öğrencilerin kaynak değerlendirme becerileri.*

• *Çıkarım yapma etkinliğinde ifade edilen düşüncelerin mantıklılığı ve doğruluğu.*

Bu ders tasarımıyla öğrencilerin hem sorgulama hem de bilgiye eleştirel yaklaşma becerileri desteklenir.⁴⁶

⁴⁶ Chatgpt 4o, 15 Kasım 2024. <https://chatgpt.com/>

ChatGPT 4o modelinin bu ders planında aşamaların planlı ve belli bir sıraya göre hazırlandığı görülmektedir. Süre 40 dakikaya yayılmış, her aşama için belirli bir süre verilmiştir. Etkinlikler ağırlıklı olarak soru-cevap, grup çalışması ve kısa metin incelemesi üzerine kuruludur. Öğrencilerin soru sorması, bilgi toplaması ve değerlendirmesi aşamaları açık bir şekilde belirtilmiştir. Metin üzerinden bilgi toplama aşaması, somut kaynak kullanımına yer vermektedir. Grup çalışması, işbirliği, tartışma ve materyal kullanımı planlanmıştır. Metin içeriğinin ne kadar ayrıntılı olduğu veya kaynakları ne kadar temsil ettiği net değildir ancak sorulan sorular somut ve doğrudan konuya yöneliktir. Dijital araçlar veya ek kaynaklardan yararlanmaya dair bir vurgu bulunmamaktadır. Ders, daha geleneksel yöntemlerle, ancak yine de öğrenci merkezli bir şekilde yapılandırılmıştır. Değerlendirme aşamalarının basit ve uygulanabilir olması, uygulama kolaylığı açısından olumlu bir özelliktir.

Ücretli versiyon ChatGPT o1-preview aşağıdaki cevabı vermiştir.

Derse Giriş (5 dk)

1. *Motivasyon ve İlgi Çekme: Öğretmen, öğrencilere “Sizce bir insanın ahlaklı olması ne anlama gelir?” sorusunu yöneltir. Öğrencilerin kısa cevaplarını dinler. Bu noktada, İslam dini açısından ahlak kavramının yalnızca davranışlar değil, niyet, amaç ve toplumsal yarar çerçevesinde de değerlendirildiğini vurgular.*

2. *Konuya Giriş: İslam’da ahlakın özüne (mahiyetine) değinileceğini, bu derste ahlakın ne olduğu, İslam’ın ahlaka bakışı, bilgi toplama ve değerlendirme aşamalarının yapılacağını belirtir.*

Gelişme Bölümü (25 dk)

1. Merakların İfade Edilmesi (a maddesi - 5 dk)

o *Öğretmen, öğrencilere “İslam’da ahlakın mahiyeti hakkında neler merak ediyorsunuz?” diye sorar. Öğrenciler merak ettikleri konuları kısa notlar halinde yazar veya sözlü olarak paylaşır. Tahtaya öğrenci meraklarının başlıkları yazılır (örneğin: İslam’da ahlakın kaynağı nedir, ahlak kuralları değişmez mi, kültür ve ahlak ilişkisi vb.).*

2. Sorular Sorma (b maddesi - 5 dk)

○ Öğretmen, merak edilen başlıklar üzerinden öğrencileri teşvik eder: “Bu konu hakkında ne tür sorular sormak istersiniz?” Öğrenciler konuyla ilgili sorularını daha net ve araştırmaya elverişli şekilde formüle eder. Örneğin: “İslam ahlakının temel kaynağı Kur’an mıdır, sünnet midir?” “İslam ahlakı evrensel midir?” Sorular sınıfın görünür bir yerine yazılır.

3. Bilgi Toplama (c maddesi - 7 dk)

○ Öğretmen, önceden hazırladığı kısa özet bilgilendirme metnini dağıtır veya akıllı tahtada gösterir. Metinde Kur’an ve sünnete dayalı ahlaki ilkeler, İslam’ın evrensel ahlaki değerleri ve toplumsal hayatla ilişkisi gibi temel bilgiler yer alır. Öğrenciler, metinden ve önceki ders bilgilerinden yararlanarak notlar alır. Öğretmen, merak ve sorulara ışık tutabilecek ayet, hadis örnekleri veya İslam düşünürlerinden kısa alıntılar paylaşır.

4. Bilgilerin Doğruluğunu Değerlendirme (ç maddesi - 5 dk)

○ Öğretmen, öğrencileri grup ya da ikili çalışmaya yönlendirir. Her grup, topladığı bilgileri değerlendirerek şunu tartışır: “Bu bilgi İslam’ın ana kaynaklarıyla örtüşüyor mu? Bilginin kaynağı güvenilir mi?” Gruplar kısa notlar alır ve doğruluğundan emin olmadıkları bilgiler varsa bunları işaretler.

5. Çıkarım Yapma (d maddesi - 3 dk)

○ Öğretmen, her gruptan bir-iki cümle ile şu çıkarımı yapmasını ister: “Bu bilgilerden yola çıkarak İslam’da ahlakın mahiyeti hakkında ne söylenebilir?” Örneğin, “İslam’da ahlakın mahiyeti, ilahi kaynaklara ve peygamberin örneğine dayanır; bireysel ve toplumsal uyumu hedefler, niyet ve eylemin bütünlüğüne vurgu yapar.” gibi çıkarımlar sınıfla paylaşılır.

Dersin Sonuçlandırılması (5 dk)

• Öğretmen, öğrencilerin yaptığı çıkarımları bir çerçeve halinde özetler: İslam’da ahlakın kaynağı Kur’an ve sünnettir. Davranışların ölçüsü niyete, sonuca ve toplumsal faydaya göre değerlendirilir. İslam’ın ahlak anlayışı evrensel değerlere dayanırken, toplumun gelişimi için gerekli ahlaki ilkeler öne çıkar. Gelecek derslerde İslam ahlakının çeşitli alanlara uygulanışı (komşuluk hakları, adalet, dürüstlük gibi) ele alınabileceği belirtilir.

Değerlendirme: Ders sonunda öğrencilerden kısa bir düşünce notu: "İslam'da ahlakın mahiyetiyle ilgili bugün ne öğrendim?" Öğrencilerin sorularına verilen cevaplar, çıkardıkları sonuçlar ve bilgi değerlendirme aşamasındaki katılımları göz önünde bulundurularak süreç değerlendirmesi yapılır.

Ek Not: Bu plan 40 dakikalık bir ders için tasarlanmıştır. Sürelerin sınıfın etkileşimine göre esnetilebileceği öngörülür. Bu dersin amacı öğrencilerin sadece bilgi almaları değil, merak etme, soru sorma, bilgi toplama, değerlendirme ve çıkarım yapma becerilerini geliştirmektir.⁴⁷

ChatGPT o1-preview modelinin hazırladığı planın girişinde ahlak kavramının genel bir tanımı yapılmış daha sonra merak, soru sorma, bilgi toplama, bilgi değerlendirme ve çıkarım aşamaları ele alınmıştır. Öğretmenin derse girişte sorduğu sorular, öğrencilerin meraklarını ortaya koyma, soru üretme, bilgi toplama, bilgiyi değerlendirme ve çıkarım yapma süreçleri adım adım planlanmıştır. Bu planda da öğrencilerin merak ettiği sorularla derse dahil olması, önceden hazırlanmış bir metinle çalışması, gruplar halinde bilgilerin doğruluğunu değerlendirmesi ve çıkarım yapması öne çıkarılmıştır. Öğretmen yönlendirmesi ve öğrenci merkezli faaliyetler dengeli olarak dağıtılmıştır. Kaynakların güvenilirliğinin değerlendirilmesi sürecine odaklanması, merak edilen soruları netleştirmesi, ilerlemenin açık bir şekilde ortaya konulması olumludur bununla birlikte metnin içeriği ve kaynakların niteliği somut olarak verilmemiştir. Üç model de temelde benzer bir yapılandırmacı yaklaşıma sahiptir. Tüm modeller, öğrencilerin aktif rol almasını, soru sormasını, bilgi toplamasını ve sorgulamasını öne çıkarmaktadır.

Bir başka yapay zekâ aracı olan Claude'nin ücretsiz versiyonu Claude 3 Haiku modeli aşağıdaki cevabı vermiştir:

Ders Hedefi: Öğrencilerin İslam'da ahlakın mahiyetini sorgulayabilme, merak ettiklerini ifade edebilme, bilgi toplayabilme, toplanan bilgilerin doğruluğunu değerlendirebilme ve çıkarım yapabilme becerilerini geliştirmek.

Ders Akışı

1. Giriş Etkinliği (10 dakika): Öğrencilere "Ahlak nedir?" sorusu yöneltilir. Öğrencilerden kendi düşüncelerini paylaşmaları istenir.

⁴⁷ ChatGPT o1-preview, 15 Kasım 2024. <https://chatgpt.com/>

Beyaz tahta/dijital ekranda öğrenci cevapları toplanır. İlk merak ve sorular not edilir.

2. Merak ve Soru Oluşturma (8 dakika)

Etkinlik: Soru Üretme Çalışması: Öğrenciler 3-4 kişilik gruplara ayrılır. Her gruba "İslam'da ahlakın mahiyeti" ile ilgili soru kartları dağıtılır. Gruplardan İslam'da ahlakla ilgili en az 5 soru üretmeleri istenir. Örnek soru başlıkları: Ahlak İslam'da nasıl tanımlanır? Ahlakın kaynağı nedir? Ahlaki değerler nereden gelir? İyi ve kötü davranış arasındaki sınır nedir?

3. Bilgi Toplama Süreci (12 dakika)

Araştırma Yöntemleri: Gruplar ürettikleri sorulara yanıt bulmak için: Dini metinler, Tefsir kitapları, Hadis kaynakları, Güvenilir din bilimi kaynaklarını kullanır. Bilgi toplama sırasında: Kaynak güvenilirliğine dikkat etme, Farklı kaynaklardan çapraz doğrulama yapma, Not alma teknikleri kullanma.

4. Bilgilerin Değerlendirilmesi (6 dakika)

Kritik Düşünme Etkinliği: Her grup topladığı bilgilerin: Güvenilirliğini sorgulama, Kaynağın kim olduğunu inceleme, Bilginin doğruluğunu test etme, Farklı kaynaklarla karşılaştırma

5. Çıkarım ve Paylaşım (4 dakika): Grupların bulgularını sınıfla paylaşması, Kısa sunumlar, Ortak çıkarımların belirlenmesi.

Değerlendirme Kriterleri: Soru üretme becerisi, Bilgi toplama yetkinliği, Kaynak güvenilirliğini değerlendirme, Çıkarımların derinliği.

Ek Çalışma Görevi: Öğrencilerden, derste ürettikleri soruları ve topladıkları bilgileri içeren bir "Ahlak Araştırma Raporu" hazırlamaları istenir.

Kullanılacak Materyaller: Kaynak kitaplar, Dijital araçlar, Not kâğıtları, Soru kartları.

Not: Bu ders planı, öğrencilerin aktif katılımını, eleştirel düşüncesini ve bilimsel araştırma becerilerini geliştirmeyi hedeflemektedir.⁴⁸

Claude 3 Haiku modelinde de giriş de ahlak kavramının sorgulanması, soru oluşturma, bilgi toplama, bilgilerin değerlendirilmesi

⁴⁸ Claude 3 Haiku 16 Kasım 2024. <https://claude.ai/new>

ve çıkarım yapma gibi aşamalar mevcuttur ayrıca daha çok grup çalışması, soru kartları, not alma, güvenilir kaynaklardan faydalanma gibi faaliyetlere yer verilmiştir. Öğrencilere bir rapor hazırlama ödev vererek derste yapılanların ders sonrasında değerlendirilmesi önerilmiştir. Ancak ders süresi ve zaman yönetimi detaylı olarak verilmemiştir ve bazı bölümler çok genel hatlarıyla aktarılmıştır.

Ele alınan tüm ders planları Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin öğrenme çıktılarına uygun olarak sırasıyla merak, soru sorma, bilgi toplama değerlendirme ve çıkarım yapma aşamalarını işlemiştir hepsi öğrenci merkezli bir yaklaşıma sahiptir. İstemde belirtilmesi de araştırma, eleştirel düşünme, grup çalışması gibi 21. yüzyıl becerilerine vurgu yapıldığı görülmüştür. ChatGPT versiyonları zaman çizelgesini daha net ortaya koymaktadır. Claude daha esnek bir zaman planı sunmuştur. Bazı ders planlarında grup çalışmalarına daha fazla vurgu yapılmıştır bazılarında ise bireysel araştırmalar teşvik edilmiştir. Claude ek bir ödev verme vererek öğrenmeyi genişletirken diğerleri daha çok ders içi etkinliklere odaklanmıştır. ChatGPT o1 mini daha yüzeysel kalırken, ChatGPT 4o modelinin cevabı öğretmenler için pratik, sınıf ortamına kolayca uyarlanabilir görünmektedir. ChatGPT o1-preview oldukça detaylı bir plan sunarken, Claude daha az ayrıntıya yer veren bir plan sunmuştur.

db | 595

ChatGPT'ye oldukça detaylandırılmış 2. bir komut verilmiştir. Prompt 2: *“Sen Türkiye'deki bir devlet lisesinde çalışan DKAB öğretmenisin. Ders tasarımlarında Understanding by Design (UbD) ve Learning that Transfers (LTT) kullanıyorsun. 2024 yılında uygulamaya konulan Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nin 9. sınıf DKAB dersi öğretim programını temel alarak, 'DKAB.9.4.1. İslam'da ahlakın mahiyetini sorgulayabilme a) İslam'da ahlakın mahiyetine yönelik merak ettiklerini ifade eder. b) İslam'da ahlakın mahiyeti hakkında sorular sorar. c) İslam'da ahlakın mahiyetiyle ilgili bilgi toplar. ç) İslam'da ahlakın mahiyetiyle ilgili topladığı bilgilerin doğruluğunu değerlendirir. d) İslam'da ahlakın mahiyetiyle ilgili topladığı bilgiler üzerinden çıkarım yapar.’ konulu öğrenme çıktısı için Understanding by Design (UbD) ve Learning That Transfers (LTT) yaklaşımlarını birleştiren bir ders tasarımı hazırlamanı istiyorum. Tasarımda; hedefler, değerlendirme araçları, öğrenme deneyimleri, disiplinler arası bağlantılar ve yapay zekâ destekli uygulama önerileri bölümlerini detaylandırmanı istiyorum. Dersin 40 dakikalık bir süreye göre planlanmasını, beceri*

temelli öğretime uygun olmasını ve öğrencilerin 21. yüzyıl becerilerini geliştirmeye odaklanmasını sağlamalıdır.”

ChatGPT o1-mini modelinde aşağıdaki cevap sunulmuştur.

1. Hedefler

Bilgi ve Anlama: DKAB.9.4.1.a: İslam'da ahlakın mahiyetine yönelik merak ettiklerini ifade edebilme. DKAB.9.4.1.b: İslam'da ahlakın mahiyeti hakkında sorular sorabilme. DKAB.9.4.1.c: İslam'da ahlakın mahiyetiyle ilgili bilgi toplayabilme. DKAB.9.4.1.d: İslam'da ahlakın mahiyetiyle ilgili topladığı bilgilerin doğruluğunu değerlendirebilme ve bu bilgiler üzerinden çıkarım yapabilme.

Beceriler: Eleştirel Düşünme: Bilgi analiz etme ve değerlendirme. İş Birliği: Grup çalışmaları ile ortak hedeflere ulaşma. İletişim: Düşüncelerini açık ve etkili bir şekilde ifade etme. Dijital Okuryazarlık: Dijital araçları etkin kullanma.

Tutumlar: Meraklı ve Açık Fikirli Olma: Yeni bilgilere ve farklı görüşlere açık olma. Bilgiye Değer Verme: Doğru ve güvenilir bilgiye önem verme. Etik Değerler: Ahlaki değerlere saygı gösterme ve uygulama.

2. Değerlendirme Araçları

Ön Değerlendirme: Anket: Öğrencilerin İslam ahlakı hakkındaki mevcut bilgilerini ve merak ettikleri konuları belirlemek için kısa bir anket uygulanır.

Biçimlendirici Değerlendirme: Grup Tartışmaları: Öğrencilerin oluşturdukları sorular ve sundukları cevaplar üzerinden değerlendirme yapılır.

Bilgi Toplama Süreci: Öğrencilerin kullandıkları kaynakların çeşitliliği ve doğruluğu gözlemlenir.

AI Kullanımı: Yapay zekâ araçlarının etkin ve doğru kullanımını izleyerek geri bildirim sağlanır.

Ölçüt Değerlendirmesi: Proje Sunumu: Her grup, topladıkları bilgileri ve yaptıkları çıkarımları sınıfa sunar. Sunumların içeriği, doğruluğu ve sunum becerileri değerlendirilir. Değerlendirme Rubriği: Bilgi toplama, analiz etme, çıkarım yapma ve sunum becerileri için rubrik kullanılır.

3. Öğrenme Deneyimleri

Giriş (5 dakika): Motivasyon: İslam ahlakının günlük hayattaki önemine dair kısa bir video veya hikaye paylaşılır. Amaç ve Hedefler: Derste neler öğrenileceği ve hangi becerilerin geliştirileceği öğrencilere açıklanır.

Keşfetme ve Sorgulama (10 dakika): Grup Çalışması: Öğrenciler 4-5 kişilik küçük gruplara ayrılır ve İslam ahlakının mahiyeti hakkında merak ettikleri soruları listelerler. Soru Paylaşımı: Her grup, oluşturdukları soruları sınıfla paylaşır ve ortak sorular belirlenir.

Bilgi Toplama (10 dakika): Araştırma: Öğrenciler, ders kitabı, dijital kaynaklar ve yapay zekâ destekli uygulamalar (örneğin, ChatGPT) kullanarak belirlenen sorulara yanıt ararlar. Yapay Zekâ Kullanımı: Öğrenciler, ChatGPT gibi araçlarla etkileşime girerek hızlı ve güvenilir bilgiye ulaşır, sorularını derinleştirirler.

Bilgi Değerlendirme ve Çıkarım Yapma (10 dakika): Analiz: Öğrenciler, topladıkları bilgileri değerlendirir, doğruluklarını kontrol eder ve bu bilgiler üzerinden çıkarımlar yaparlar. Tartışma: Grup içinde farklı bakış açıları tartışarak bilgilerin anlamını ve önemini derinleştirirler.

Paylaşım ve Tartışma (5 dakika): Sunum: Her grup, bulgularını ve yaptıkları çıkarımları sınıfa sunar. Genel Tartışma: Öğrenciler, farklı görüşler üzerinde fikir alışverişinde bulunur ve sınıf genelinde bir tartışma ortamı oluşturulur.

Kapanış (5 dakika): Dersin ana noktaları kısaca özetlenir. Öğrencilerden ders hakkında kısa geri bildirim alınır ve bir sonraki ders için beklentiler paylaşılır.

3. Disiplinler Arası Bağlantılar

Din Bilimleri: İslam ahlakının temel prensipleri ve uygulamaları.

Felsefe: Ahlak felsefesi ve etik teorilerinin incelenmesi.

Sosyal Bilgiler: Ahlakın toplumsal etkileri ve birey-toplum ilişkisi.

Teknoloji: Yapay zekâ ve dijital araçların araştırma süreçlerindeki rolü.

Dil ve Edebiyat: Etkili iletişim ve sunum becerilerinin geliştirilmesi.

5. Yapay Zekâ Destekli Uygulama Önerileri

Bilgi Toplama: Öğrenciler, ChatGPT gibi yapay zekâ araçlarını kullanarak İslam ahlakının mahiyeti hakkında hızlı ve güvenilir bilgiye ulaşabilirler.

Soru Cevap: Öğrenciler, topladıkları bilgileri doğrulamak veya derinleştirmek için yapay zekâya sorular sorabilirler.

İçerik Analizi: Yapay zekâ, öğrencilerin topladığı bilgilerin analiz edilmesinde ve çıkarımlar yapmalarında rehberlik edebilir.

Sunum Hazırlama: Öğrenciler, yapay zekâ destekli sunum araçlarını kullanarak bulgularını görsel ve etkili bir şekilde sunabilirler (örneğin, Canva veya Google Slides ile entegre AI önerileri).

Değerlendirme: Yapay zekâ destekli değerlendirme araçları, öğrenci sunumlarının ve projelerinin değerlendirilmesinde kullanılabilir.

6. 21. Yüzyıl Becerilerinin Geliştirilmesi

Eleştirel Düşünme: Öğrenciler, topladıkları bilgileri analiz eder, değerlendirir ve mantıklı çıkarımlar yaparlar.

Yaratıcılık ve İnovasyon: Öğrenciler, yeni sorular üretir ve farklı bakış açıları geliştirirler.

İş Birliği: Grup çalışmaları sayesinde öğrenciler, birlikte çalışmayı ve fikir alışverişinde bulunmayı öğrenirler.

İletişim: Öğrenciler, bulgularını ve çıkarımlarını etkili bir şekilde sunar ve tartışmalara aktif olarak katılırlar.

Dijital Okuryazarlık: Yapay zekâ ve dijital araçların etkin kullanımı ile öğrenciler, dijital dünyada bilgiye ulaşma ve değerlendirme becerilerini geliştirirler.

Problem Çözme: Öğrenciler, İslam ahlakının mahiyetiyle ilgili sorulara yanıt ararken karşılaştıkları sorunları çözme becerilerini kullanırlar.

7. Ders Planı Özeti (40 Dakika)

1. Giriş (5 dk): Motivasyon videosu/hikaye ve dersin amacı.
2. Keşfetme ve Sorgulama (10 dk): Grup çalışması ile soru oluşturma ve paylaşma.
3. Bilgi Toplama (10 dk): Araştırma ve yapay zekâ kullanımı.

4. *Bilgi Değerlendirme ve Çıkarım Yapma (10 dk): Bilgilerin analiz edilmesi ve tartışma.*
5. *Paylaşım ve Tartışma (5 dk): Grup sunumları ve genel tartışma.*
6. *Kapanış (5 dk): Ders özeti ve geri bildirim.*⁴⁹

Görüldüğü üzere komut detaylandırıldığında cevap da oldukça detaylı hale gelmiştir. ChatGPT o1-mini modeli, UbD'nin aşamalarını doğrudan isimlendirmese de (hedefler, değerlendirme, öğrenme deneyimleri) bölümleri net bir şekilde yapılandırmıştır. Hedeflerin yanı sıra bilgi, beceri ve tutumlar da ifade edilmiştir. LTT'den açıkça bahsetmemekle birlikte, disiplinler arası yaklaşıma ve öğrenci merkezli öğrenmeye vurgu yapmaktadır. Modelde disiplinler arası bağlantılar olarak, din bilimleri, felsefe, sosyal bilimler ve teknoloji alanına değinmekle birlikte, bu bağlantılar genel bir şekilde ifade edilmiştir. Ayrıca yapay zekâ destekli uygulamalar ve 21 yüzyıl becerileri de ele alınmıştır. Kazanımlar alt maddelerle (a, b, c, ç, d) işlenmiş, 21. yüzyıl becerileri (eleştirel düşünme, iş birliği, iletişim, dijital okuryazarlık) öne çıkarılmıştır. Ders süreci, öğrencilerin önce merak ve sorularını ifade etmesi (merak uyandırma), sonra bilgi toplama, değerlendirme ve sunum aşamalarına dayanmaktadır. Anket, grup tartışmaları, sunumlar ve rubrik bazlı değerlendirmeye yer verilmiştir. Öğrenciler gruplar halinde çalışmaya teşvik edilmekte, bu sayede iletişim ve iş birliği becerilerini geliştirmek hedeflenmektedir. AI araçlarının kullanımına da değinilmiştir. YZ, bilgi toplamada kaynak olarak önerilmekte; öğrencilerin ChatGPT veya benzeri araçlarla etkileşime girebileceği, buldukları bilgileri analiz edebilecekleri ve sunumlarını destekleyebilecekleri belirtilmektedir. YZ, ağırlıklı olarak destekleyici bir kaynak olarak kullanılmıştır. Bu model, kolay uygulanabilir, net ve anlaşılır bir plan sunmaktadır. İstenilen ayrıntıları verme düzeyi diğer modellerle göre kısmen sınırlı olsa da öğretmenlerin kolaylıkla uygulayabileceği pratik bir tasarım sunmaktadır.

ChatGPT 4o modelinde aşağıdaki cevap sunulmuştur.

1. *Hedefler (UbD ve LTT Yaklaşımları)*

Transfer Hedefleri (LTT): Öğrenciler, İslam'da ahlakın mahiyetini farklı bağlamlarda sorgulayarak bu bilgiyi kendi yaşamlarında ve

⁴⁹ ChatGPT o1-mini, 16 Kasım 2024. <https://chatgpt.com/>

toplumsal sorunların çözümünde kullanabilirler. Ahlakın bireysel ve toplumsal yaşam üzerindeki etkisini analiz edebilir ve farklı disiplinlerle ilişkilendirebilirler.

Anlam Hedefleri (UbD): Öğrenciler, İslam'da ahlakın tanımını, kaynağını (Kur'an, sünnet, fitrat, akıl) ve bireysel/toplumsal işlevlerini kavrar. Ahlakın modern etik sorunlara nasıl rehberlik edebileceğini değerlendirir.

Temel Sorular

1. İslam'da ahlak nasıl tanımlanır ve hangi kaynaklara dayanır?
2. Ahlak bireysel ve toplumsal yaşamı nasıl etkiler?
3. Günümüz dünyasında İslam ahlakını nasıl yorumlayabiliriz?

2. Değerlendirme Araçları

Başarı Kanıtları

1. **Performans Görevi:** Öğrenciler, İslam'da ahlakın mahiyetiyle ilgili hazırladıkları bir soruyu grup içinde tartışır ve bu soruya yanıt verecek bir çözüm önerisi sunar.

2. **Kısa Yazılı Çalışma:** "İslam'da ahlakın mahiyeti hakkında bugün ne öğrendiniz ve bu bilgiyi nerede kullanabilirsiniz?" sorusuna 3-4 cümlelik cevap yazarlar.

Değerlendirme Ölçütleri:

- Soruların eleştirel ve derinlemesine olması.
- Bilgi kaynaklarının doğruluğunu değerlendirme becerisi.
- Yapılan çıkarımların mantıklılığı ve bağlama uygunluğu.

3. Öğrenme Deneyimleri

A. **Derse Giriş (5 Dakika):** Öğrencilere şu soru yöneltilir: "Sizce ahlak ve değerler neden önemlidir?" öğrencilerden kısa cevaplar alınarak tahtaya yazılır.

B. **Bilgi İnşası ve Disiplinlerarası Bağlantılar (10 Dakika):** Öğrencilere İslam'da ahlakın mahiyetine dair kısa bir metin (ayetler, hadisler ve açıklamalar) dağıtılır: Ayet: "İyiliği emretmek ve kötülükten sakındırmak" (Ali İmran, 104). Hadis: "Sizin en hayırlınız ahlakı

en güzel olanınızdır” (Tirmizî). Açıklama: Fıtrat, Kur’an ve sünnetin ahlakın kaynağı olduğu vurgulanır.

Disiplinlerarası Bağlantılar: Etik ve Felsefe: Evrensel ahlak kavramı. Sosyal Bilimler: Toplumsal barış ve adaletin ahlaki temelleri.

C. Grup Çalışması: Soru Sorma ve Bilgi Toplama (15 Dakika): Gruplar, “İslam’da ahlakın mahiyeti” ile ilgili 3 soru oluşturur. Sorular örneğin şöyle olabilir: “Ahlak ve dini inançlar arasında nasıl bir ilişki vardır?”, “İslam ahlakı modern toplumda nasıl uygulanabilir?” öğrenciler, bilgi metnindeki kaynakları ve kendi birikimlerini kullanarak bu soruları yanıtlamaya çalışır.

D. Çıkarım Yapma ve Paylaşma (10 Dakika): Her grup, cevaplarını sınıfla paylaşır. Öğretmen, doğru bilgilere vurgu yaparak öğrencilerin çıkarımlarını değerlendirir.

4. Yapay Zekâ Destekli Uygulama Önerileri

Bilgi Toplama ve Analiz: ChatGPT veya Benzeri Araçlar: Öğrenciler, “İslam ahlakının mahiyeti nedir?” gibi soruları yapay zekâyâ sorar. Doğrulama Çalışması: Öğrenciler, yapay zekâdan gelen cevapları sınıfta öğrendikleri bilgilerle karşılaştırır ve değerlendirme yapar. Örneğin, “Bu bilgi Kur’an ve hadislerle uyumlu mu?” sorusunu sorar.

Yaratıcı Görevler: AI Tabanlı Araçlarla Poster Tasarımı: Canva gibi araçlarla, ahlakın bireysel ve toplumsal önemini vurgulayan görseller tasarlarlar.

5. Disiplinler Arası Bağlantılar

- *Etik ve Felsefe: Evrensel ahlak ilkeleri.*
- *Psikoloji: Ahlakın bireysel davranış üzerindeki etkileri.*
- *Sosyoloji: Ahlakın toplumsal normlara etkisi.*

6. *Ödev: “İslam ahlakının modern bir topluma katkısı nedir?” sorusuna yönelik bir paragraf yazmaları istenir.⁵⁰*

ChatGPT 4o modeli, UbD yaklaşımının aşamalarını (Transfer Hedefleri, Anlam Hedefleri, Temel Sorular) ve LTT ilkelerini daha belirgin bir şekilde vurgulamaktadır. Transfer hedefleri ve anlam hedefleri UbD terminolojisine uygundur. LTT bakımından öğrencilerinin ahlak kavramını farklı bağlamlarda kullanabilmesi transferi

⁵⁰ ChatGPT 4o, 16 Kasım 2024. <https://chatgpt.com/>

vurgulanmıştır. Dersin süresi net olarak belirtilmiş, aşamalar kronolojik olarak sunulmuştur. Ders, bir motivasyon sorusuyla başlamakta, öğrencilerin soru sorması, bilgi toplaması, grup çalışması yapması ve sonuçlarını paylaşmasıyla ilerlemektedir. Böylece öğrencilerin hem aktif katılım göstermeleri hem de eleştirel düşünme, iletişim, iş birliği becerilerini geliştirmeleri amaçlanmıştır. Performans görevi, kısa yazılı çalışmalar gibi değerlendirme araçlarına yer verilmiştir. Değerlendirme ölçütleri ve ölçülebilirlik ön plandadır. Akış aşamalı ve mantıklı bir şekilde ilerlemektedir. Bu modelde disiplinler arası bağlantılar biraz daha açık şekilde, belirli örneklerle (adalet, toplumsal barış vb.) belirtilmiştir. Etik, felsefe, psikoloji, sosyoloji gibi disiplinlerle bağlantı kurulmuştur. Metin incelemesi, grup soruları, sınıf paylaşımı ve ödev gibi etkinliklere yer verilmiştir. Din dersleri için önemli kaynaklar olan Kur'an ve Hadis içeriğine yer verilmiştir. Ancak yapay zekânın ayet ve hadis bilgilerinde yanlışlık yapabileceğine dikkat çekilmelidir. Sunulan ayet ve hadis içerikleri dikkatlice kontrol edilmelidir. Bu modelde de YZ araçları (ChatGPT) bilgi toplama ve doğrulama sürecinde kullanılmıştır. Yapay zekâ ayrıca poster hazırlama gibi yaratıcılık içeren etkinlikler için de önerilmiştir. UbD'nin temel aşamaları ve LTT'nin transfer odaklılığı açıkça belirtilmiştir. Plan dengeli ve eğitim açısından uygulanabilir olarak değerlendirilebilir.

602 | db

ChatGPT o1-preview için aynı sorguda aşağıdaki cevaba ulaşılmıştır.

Understanding by Design (UbD) Çerçevesi

Aşama 1: Arzu Edilen Sonuçlar (Hedefler)

- *Standart/Kazanım: DKAB.9.4.1. İslam'da ahlakın mahiyetini sorgulayabilme a) İslam'da ahlakın mahiyetine yönelik merak ettiklerini ifade eder. b) İslam'da ahlakın mahiyeti hakkında sorular sorar. c) İslam'da ahlakın mahiyetiyle ilgili bilgi toplar. ç) İslam'da ahlakın mahiyetiyle ilgili topladığı bilgilerin doğruluğunu değerlendirir. d) İslam'da ahlakın mahiyetiyle ilgili topladığı bilgiler üzerinden çıkarım yapar.*

- *Anlama Hedefleri (Understandings): Öğrenciler şunları anlayacak:*

- *İslam'da ahlak, ilahi kaynaklardan (Kur'an, sünnet) beslenen, davranışların yanı sıra niyetleri ve toplumsal bütünlüğü de kapsamına alan bütüncül bir kavramdır.*

○ *Bilgi toplama sürecinde güvenilir kaynakları seçmek ve bilgiyi doğrulamak, ahlak gibi soyut kavramların anlaşılmasında kritik öneme sahiptir.*

○ *Sorgulama, doğru soru sorma ve anlamlı çıkarımlar yapma becerisi, bireylerin kendi değerlerini, inançlarını ve toplumsal sorumluluklarını derinlemesine kavramalarını destekler.*

• *Önemli Sorular (Essential Questions):*

○ *İslam'da ahlakın temeli nedir ve hangi kaynaklardan beslenir?*

○ *Toplanan bilginin doğruluğunu ve güvenilirliğini nasıl değerlendirebiliriz?*

○ *İslam'da ahlak kavramını anlamak, bireysel ve toplumsal düzeyde hangi çıkarımlara yol açar?*

• *Öğrenci Hedefleri (Öğrenciler yapabilecekler):*

○ *İslam'da ahlakın mahiyeti ile ilgili meraklarını sözlü veya yazılı olarak ifade eder.*

○ *İlgili konuda anlamlı ve yönlendirici sorular üretir.*

○ *Farklı kaynaklardan (metin, dijital içerikler, danışılan kişiler) bilgi toplar.*

○ *Topladığı bilgilerin doğruluğunu, kaynağın niteliğini ve güvenilirliğini değerlendirir.*

○ *Bilgilerden yola çıkarak İslam'da ahlakın özüne dair çıkarımlar yapar.*

Learning That Transfers (LTT) Yaklaşımı

• *Kavramlar: Ahlak, doğruluk, güvenilirlik, niyet, sorumluluk*

• *Disiplinlerüstü Temalar:*

○ *Dinî perspektifle ahlaki ilkeler (DKAB)*

○ *Etik felsefe (Felsefe)*

○ *Toplum ve sosyal normlar (Sosyoloji)*

○ *Kaynak doğrulama ve bilgi okuryazarlığı (Türk Dili ve Edebiyatı, Bilişim Teknolojileri)*

• **Aktarım (Transfer):** Öğrenciler, yalnızca İslam’da ahlakı değil, aynı zamanda farklı din ve kültürlerin ahlak anlayışlarını karşılaştırırken benzer bir sorgulama, kaynak doğrulama ve çıkarım yapma süreçlerini kullanabilir. Bu beceriler gelecekte akademik araştırma, mesleki yaşam ve dijital platformlardaki bilgi kirliliğiyle başa çıkma durumlarında da transfer edilebilir.

Aşama 2: Kabul Edilebilir Kanıtlar (Değerlendirme)

- **Performans Görevi:** Öğrenciler küçük bir grup çalışmasında:
  - İslam’da ahlak konusuyla ilgili en az iki soruyu belirleyecek.
  - Bu sorulara cevap aramak için iki farklı kaynak (biri metinsel, biri dijital) kullanarak bilgi toplayacak.
  - Topladıkları bilgiyi değerlendirip (kaynağın güvenilirliği, bilginin Kur’an ve sünnet gibi ana kaynaklarla uyumu) bir sentez yapacak.

604 | db

◦ Sonuç olarak İslam’da ahlakın mahiyeti ile ilgili kısa bir sözlü sunum veya dijital poster hazırlayacak. Sunumda çıkarımlarını açıklayacak.

• Diğer Değerlendirme Araçları:

◦ **Gözlem ve Katılım:** Öğretmen ders süresince öğrencilerin meraklarını ifade etme, soru sorma, bilgi toplama ve işbirlikli çalışma davranışlarını gözlemleyecek.

◦ **Kısa Yazılı Yansıtma (Exit Ticket):** Dersin sonunda öğrencilerden “Bugün İslam’da ahlakın mahiyeti hakkında ne öğrendim?” sorusuna 2-3 cümlelik bir yanıt istenecek. Bu, öğrencilerin anlamaları hakkında anında geri bildirim sağlar.

◦ **Öz Değerlendirme:** Öğrenciler gruplar halinde çalışırken kendi süreçlerini (bilgi toplama, iletişim, dijital beceriler, doğrulama aşaması) kısa bir rubrik üzerinden değerlendirebilir.

Aşama 3: Öğrenme Planı (Öğrenme Deneyimleri ve Öğretim)

Süre: 40 dakika

1. **Giriş (5 dk):** Uyarıcı Soru: “İslam’da ahlak dendiğinde aklınıza ne geliyor?” sorusuyla derse başlanır. Öğrenciler düşüncelerini yüksek sesle paylaşır; öğretmen tahtaya temel kavramları (niyet, eylem, toplumsal yarar, ilahi kaynaklar) yazar.

2. *Merakların İfade Edilmesi ve Soru Sorma (5 dk):* Öğretmen, “Bu konu hakkında neyi merak ediyorsunuz?” diyerek öğrencilerin a) ve b) alt kazanımlarını gerçekleştirme için fırsat sağlar. Öğrenciler ikili veya küçük gruplarda konuyla ilgili sorular üretir ve en az iki soru tahtaya yazılır (ör. “İslam’da ahlakın kaynağı nedir?”, “Ahlak kuralları zamana göre değişir mi?”)

3. *Bilgi Toplama (10 dk):* Öğretmen kısa bir bilgilendirme metni veya ekranda dijital bir kaynak sunar (örneğin, Kur’an’dan ahlakla ilgili ayetler, bir hadis örneği, İslam alimlerinin ahlak üzerine görüşleri). Öğrenciler gruplarda soru/sorularına cevap bulmak amacıyla metinden notlar çıkarır. Ek olarak, sınıfta internet bağlantısı veya YZ destekli bir araç (ChatGPT veya benzeri, öğretmenin kontrolünde) kullanarak sorularına ek bilgi ararlar. Böylece c) maddesi yerine getirilir.

4. *Bilginin Doğruluğunu Değerlendirme (10 dk):* Her grup topladığı bilgiyi “Güvenilir kaynak? İslam’ın temel kaynaklarıyla uyumlu mu? Mantıklı ve tutarlı mı?” soruları ekseninde değerlendirir. Öğrenciler yanlış veya çelişkili buldukları noktaları ayıklar. Bu aşamada ç) maddesi uygulanmış olur.

5. *Çıkarım Yapma ve Paylaşma (5 dk):* Gruplar, çıkardıkları sonuçları kısa bir sözlü sunum veya dijital poster halinde sınıfla paylaşır. Paylaşımlarda İslam’da ahlakın özüne dair ortak vurgular (ilahi kaynaklar, niyet, eylem, toplumsal fayda) öne çıkar. d) maddesi gerçekleştirilmiş olur.

6. *Kapanış (5 dk):* Öğrenciler, dersin sonunda exit ticket olarak kısa bir yazılı yansıtma bulunur: “Bugün İslam’da ahlakın mahiyeti hakkında ne öğrendim?” Öğretmen sınıfın genel durumu hakkında kısaca geribildirim verir.

Disiplinler Arası Bağlantılar

Felsefe: Ahlakın doğasını sorgulama, etik kavramlarla bağlantı kurma.

Sosyoloji: Toplumsal düzen, normlar ve ahlak ilişkisini inceleme.

Türk Dili ve Edebiyatı: Metin okuma, anlama ve eleştirel düşünme becerileriyle bilgi doğrulama.

Bilişim Teknolojileri: Dijital kaynakları güvenilir biçimde kullanma, yapay zekâ araçlarıyla etkileşim.

Yapay Zekâ Destekli Uygulama Önerileri

YZ Tabanlı Chatbotlar: Öğrenciler, öğretmenin kontrolü altında, yapay zekâ tabanlı bir sohbet robotundan (örneğin ChatGPT) İslam ahlakına dair temel bilgileri sorabilirler. Bu sayede öğrenciler dijital okuryazarlık, doğru soru sorma ve bilginin doğruluğunu çapraz kaynaklarla doğrulama becerilerini geliştirir.

Metin Analizi ve Özetleyici Araçlar: Öğrenciler web tabanlı YZ araçlarını kullanarak öğretmenin verdiği metni özetletir. Bu sayede metnin ana fikrini tespit etme, bilgileri değerlendirme ve düzenleme becerileri pekişir.

Dijital Poster / Sunum Uygulamaları: Öğrenciler, Canva gibi yapay zekâ destekli tasarım araçlarıyla görsel sunumlarını hazırlar. Bu, yaratıcılık ve dijital becerilerinin gelişimini destekler.

21. Yüzyıl Becerileri

- *Eleştirel Düşünme:* Toplanan bilgilerin kaynağını ve doğruluğunu değerlendirme.
- *İletişim:* Grup çalışması, sınıf içi tartışma, sözlü/dijital sunum yapma.
- *İşbirliği:* Gruplar halinde sorular üretme, bilgi toplama ve çıkarım yapma süreçleri.
- *Dijital Okuryazarlık:* YZ araçlarını bilinçli kullanma, dijital kaynakların güvenilirliğini sorgulama.
- *Yaratıcılık:* Bilgileri özgün biçimde sunma, çıkarımlarını farklı yollarla ifade etme.⁵¹

ChatGPT o1-preview modeli tarafından sunulan bu ders planı, en kapsamlı ve detaylı olandır. UbD'nin Aşama 1 (Arzu Edilen Sonuçlar), Aşama 2 (Kabul Edilebilir Kanıtlar), Aşama 3 (Öğrenme Planı) olarak sınıflandırdığı öğrenme süreci çok net şekilde belirtilmiştir. LTT yaklaşımının kavramsal çerçevesi (kavramlar, disiplinler üstü temalar, aktarım) detaylıca açıklanmıştır. Temel sorular, anlam hedefleri, değerlendirme araçları, süreç değerlendirmesi (gözlem, exit ticket, öz değerlendirme), disiplinler arası bağlantılar ve YZ uygulamaları ayrıntılıdır. Öğrencilerin merak ve sorularıyla başlamaları, farklı kaynakları kullanarak bilgi toplamaları, YZ destekli

⁵¹ Chatgpt o1-preview, 16 Kasım 2024. <https://chatgpt.com/>

araçları kullanırken bunları doğrulamaları ve eleştirel süzgeçten geçirmeleri, ardından elde ettikleri bilgiden çıkarım yapmaları üzerinde durulmuştur. Bu süreçte 21. yüzyıl becerilerinden iletişim, iş birliği, yaratıcı sunum, dijital okuryazarlık, eleştirel düşünme ve problem çözme becerilerinin geliştirilmesi amaçlanmıştır. Değerlendirme aracı olarak; performans görevi, gözlem, yansımalar, özdeğerlendirme gibi çeşitli araçlar önerilmiştir. 40 dakikalık ders planı oldukça detaylıdır her aşamada öğrenme çıktılarına atıf da bulunulmuştur. Öğrencilerin soru sorma, araştırma yapma, doğruluk kontrolü, çıkarım yapma gibi süreçleri iyi kurgulanmıştır. Disiplinler arası bağlantılar olarak felsefe, sosyoloji, edebiyat ve bilişim teknolojileriyle bağlantılar kurulmuştur. Bu modelde YZ araçlarının, bilginin özetlenmesi, doğrulanması ve sunum materyallerinin hazırlanması gibi amaçlarla kullanıldığı dikkat çekmektedir. Yapay zekâ, sadece bilgi almak için değil, aynı zamanda bilgiyi işlemek, düzenlemek ve görselleştirmek için de kullanılacak bir araç olarak konumlanmıştır. Ders planında yapay zekâ destekli chatbotlardan yararlanma, metin özetleyici araçlar kullanma ve dijital poster hazırlama önerileri sunulmuştur. Dijital okur yazarlık ve sorgulama becerilerine vurgu yapılmıştır. Oldukça kapsamlı ve öğretmen için yol gösterici bir ders planı olduğu görülmektedir. Bu model, UbD ve LTT yaklaşımlarını başarılı bir şekilde uyarlamış, örneklerle zenginleştirmiştir. Her adımın gerekçesi, değerlendirme stratejileri, öğrenci aktiviteleri, beceri geliştirme alanları ve teknoloji entegrasyonu daha ayrıntılandırılmıştır. Bu yönüyle kapsamlı bir kılavuz olarak sunulmuştur.

Claude 3 Haiku'nun aynı prompt için cevabı şöyle olmuştur.

1. İstenen Sonuçlar (Hedefler)

Temel Sorular

- Ahlak nedir?

- İslam'a göre ahlakın kaynağı ve önemi nedir?

- Bireysel ve toplumsal yaşamda ahlakın rolü nasıl tanımlanabilir?

Öğrenme Hedefleri

1. İslam'da ahlakın temel kavramlarını açıklayabilme

2. Ahlaki değerlerin oluşum süreçlerini analiz etme

3. Etik karar verme becerilerini geliştirebilme

4. Ahlaki düşünme ve yargılama yetkinliği kazanma

Transfer Hedefleri

- Günlük hayatta karşılaşılan etik ikilemlerde İslami perspektifi uygulama

- Ahlaki değerlendirme yapabilme becerisi geliştirme

- Farklı kültürel bağlamlarda evrensel ahlaki ilkeleri anlama

2. Değerlendirme Kanıtları

Performans Görevleri

o Etik Günlük Portfolyosu: Öğrenciler 2 hafta boyunca günlük hayattaki ahlaki kararlarını yansıtan bir günlük tutacak. Her kararda İslami ahlak perspektifinden bir analiz yapacaklar

o Ahlaki Senaryo Çözümlemesi: Çeşitli etik ikilem senaryoları sunulacak. Öğrenciler İslami ahlak prensiplerini kullanarak çözüm önerileri geliştirecek.

608 | db

Değerlendirme Araçları:

o Rubrik destekli özdeğerlendirme formu

o Akran geri bildirim formu

o Dijital portfolyo değerlendirme

3. Öğrenme Planı ve Deneyimleri

Giriş Etkinliği (10 dk): "Ahlak sizin için ne ifade ediyor?" sorusu etrafında beyin fırtınası. Öğrencilerin mevcut ahlak algılarını ortaya çıkarma. Kısa video ile İslam'da ahlakın önemi hakkında motivasyon sağlama

Keşfetme ve Anlama (20 dk): İslam'da ahlakın temel kavramlarının interaktif sunum. Küçük gruplarla ahlaki vaka analizi. Dijital araçlarla kavram haritası oluşturma. Çevrimiçi tartışma platformunda etik ikilemleri paylaşma

Uygulama ve Transfer (10 dk): Günlük hayattan etik senaryo çözümleme. Grupların çözüm önerilerini sınıfla paylaşması. Kısa yanıtma etkinliği.

4. Disiplinler Arası Bağlantılar

Felsefe: Etik teoriler ve ahlak felsefesi. Sosyoloji: Toplumsal normlar ve değerler. Psikoloji: Ahlaki gelişim teorileri. Tarih: Farklı medeniyetlerde ahlak anlayışları

5. Yapay Zekâ Destekli Uygulamalar

1. ChatGPT benzeri bir araçla etik senaryo çözümleme

2. Ahlaki kavramların karşılaştırmalı analizi için AI destekli araştırma

3. Öğrencilerin AI ile etik konularda Sokratik diyalog kurması

6. 21. Yüzyıl Becerileri Gelişim Alanları: Eleştirel düşünme. Dijital okuryazarlık. Empati kurma. Etik karar verme. İşbirlikçi öğrenme. Dijital araçları etkili kullanma

7. Ek Kaynaklar ve Destek Materyalleri: QR kodlu dijital kaynak listesi. Podcast önerileri. TED Talk videoları. Online etik platformları

8. Ölçme ve Değerlendirme Stratejisi

- Süreç odaklı değerlendirme

- Çoklu değerlendirme araçları

- Formativ ve summatif değerlendirme yaklaşımları⁵²

Claude 3 Haiku modelinin ders planında hedefler, değerlendirme kanıtları ve öğrenme planı belirtilmiştir. Ancak UbD ve LTT terminolojisi, ChatGPT modellerine göre daha az belirgin olup, yüzeysel olarak değinilmiştir. Ahlakın ne olduğu, İslam'da ahlakın kaynağı ve toplumsal yaşamla ilişkisi gibi temel noktalar öne çıkarılmıştır. Temel sorular bulunmaktadır ancak UbD'nin 3 aşaması net olarak vurgulanmamıştır. Öğrenme deneyimlerinde kısa bir giriş, keşfetme ve uygulama bölümlerine yer verilmiştir ancak süre planlaması detaylandırılmamıştır. Öğrenci merkezli yaklaşımlar, vaka analizleri, beyin fırtınası, kavram haritası ve dijital platformlarda tartışma gibi etkinliklere yer verilmiştir. Bu açıdan daha çeşitli öneriler sunduğu görülmüştür. Disiplinler arası bağlantılar listelenmiş, felsefe (etik teoriler), sosyoloji (toplumsal normlar), psikoloji (ahlaki gelişim teorileri) ve tarih (farklı medeniyetlerde ahlak anlayışı) gibi disiplinlerle bağlantılar belirtilmiştir. Ölçme değerlendirme için performans görevleri ve değerlendirme araçlarına yer verilmiş-

⁵² Claude 3 Haiku, 16 Kasım 2024. <https://claude.ai/new>

tir. Rubrik destekli özdeğerlendirme, akran geri bildirim ve dijital portfolyo değerlendirmesi gibi çağdaş değerlendirme araçları önerilmektedir. Performans görevi olarak, “Etik Günlük Portfolyosu” ve “Ahlaki Senaryo Çözümlemesi” gibi uzun vadeli değerlendirmeler öngörülmüştür. Bu görevler, geleneksel sınav yöntemlerinin dışına çıkarak öğrencilerin gerçek hayattaki etik durumlara dair yansıtıcı, analitik ve çözüm odaklı düşüncelerini gerektirmektedir. Bu değerlendirme süreçleri daha uzun zaman alacak niteliktedir ve 40 dakikalık ders planı için fazla kapsamlıdır. ChatGPT benzeri araçlarla etik senaryo çözümü, AI destekli karşılaştırmalı analiz, Sokratik diyalog gibi öğrenme deneyimleri ve yapay zekâ tabanlı araştırmalar önerilmektedir. Bu fikirler yaratıcı ancak uygulaması zor olabilecek niteliktedir. Claude 3 Haiku modelinin planı, UbD’nin temel öğelerini (Hedefler, Değerlendirme, Öğrenme Planı) sistematik olarak sunarken LTT yaklaşımını açıkça kavramsallaştırmasa da günlük hayattan örneklerle bağlantı kurarak transfer edilebilir becerilerin geliştirilmesine odaklanmaktadır. Claude 3 Haiku modelinin yanıtı da UbD ve LTT yaklaşımlarına uygun, 21. yüzyıl becerilerini ve teknolojiyi entegre eden, öğrenci merkezli ve beceri temelli çerçeveye uygun bir ders tasarımı olarak değerlendirilebilir. Bununla birlikte biraz yüzeysel kalmıştır. Yaklaşımların temel bileşenlerini kullanma, öğrenme sürecini, değerlendirme yöntemlerini, disiplinler arası bağlantıları ve yapay zekaya yönelik öneriler detaylandırma bakımından ChatGPT 01-preview modeli daha ayrıntılıdır. Ancak bu karşılaştırmanın ücretli ve ücretsiz versiyonların karşılaştırılması olduğu için çok dengeli olmayacağı da vurgulanmalıdır. Claude’nin ücretli versiyonu kullanılamamıştır.

610| db

Sonuç

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (DKAB) dersleri, öğrencilerin manevi ve ahlaki değerleri benimsemelerinde etkili bir rol oynamaktadır. Bu derslerin modern öğretim yaklaşımlarıyla desteklenmesi, öğrencilerin bilgiyi anlamlandırmalarını, eleştirel düşüncelerini ve öğrendiklerini günlük yaşamlarına uyarlamalarını sağlayacaktır. Bu çalışmada modern öğretim yaklaşımlarından ikisi (Anlamaya Dayalı Tasarım (UbD) ve Aktarılabılır Öğrenme (LTT) yaklaşımları) ele alınmış ve bu yaklaşımların yapay zekâ desteğiyle sınıf için öğretim sürecinde yapılandırılmasına değinilmiştir. UbD yaklaşımı, öğrencilerin “ne öğrendiği” kadar “neden öğrendiği” ve “öğrendiklerini nasıl uygulayacağı” üzerine odaklanırken, LTT yaklaşımı ise bilgilerin farklı bağlamlara aktarılabılır olmasını sağlamayı hedeflemekte-

dir. Her iki yaklaşım da öğrencilerin derinlemesine öğrenmesini destekleyerek dini kavramların daha iyi anlaşılmasını ve anlamlandırılmasını mümkün kılmaktadır. Yapay zekâ araçlarının bu modern yaklaşımlar çerçevesinde kullanılması, öğretim sürecine yenilikçi bir boyut kazandırabilir.

Öğretmenlerin ders planlama süreçlerinde yapay zekâ araçlarından faydalanması, derslerin daha etkili bir şekilde yapılandırılmasına imkân sağlayabilir. Bu çalışmada yapay zekâ araçlarının öğretmenlerin ders planlama süreçlerinde destek olabileceği ortaya konulmuştur. Yapay zekâ destekli yöntemler, dini bilgilerin kontrolünün ihmal edilmemesi koşuluyla, din eğitimi sürecine yenilikçi bir boyut katarak, öğrencilerin derinlemesine öğrenmelerine ve dini kavramları daha iyi anlamalarına yardımcı olabilir. Ayrıca 21. yüzyıl becerilerinin gelişimine de katkıda sağlayabilir. Ancak, bu teknolojilerin etkili bir şekilde kullanılabilmesi için öğretmenlerin teknolojik becerilerini ve dijital yeterliliklerini geliştirmesi önemlidir. Okulların gerekli teknolojik altyapıyı sağlaması da önem arz etmektedir. Yapay zekânın etik kullanımı ve pedagojik hedeflere uygunluğu konularında dikkatli bir yaklaşım benimsenmesi gerekmektedir. DKAB derslerinin yapay zekâ entegrasyonu, öğrencilerin akademik ve kişisel gelişimini destekleyen güçlü bir araç olarak değerlendirilebilir, ancak bu sürecin başarısı hem öğretmenlerin hem de öğrencilerin aktif katılımına ve bilinçli kullanımına bağlıdır.

Çalışma kapsamında şu öneriler sunulabilir:

- DKAB öğretmenlerine yapay zekâ kullanımı hakkında eğitimler, mesleki gelişim programları düzenlenmelidir.
- Öğretmenlerin teknopedagojik becerilerin geliştirilmesine yönelik sürekli mesleki gelişim programları sunulmalıdır.
- Düzenlenecek eğitim programları, yapay zekânın öğretim tasarımı, sınıf yönetimi ve değerlendirme süreçlerinde nasıl kullanılacağını içerebilir.
- Öğretmenlerin dijital okuryazarlık düzeylerini artırmak amacıyla rehberlik hizmetleri ve çevrim içi eğitim materyalleri hazırlanmalıdır.
- Din eğitimi gibi hassasiyeti yüksek alanlarda yapay zekânın doğru kullanımını sağlamak için öğretmenlere rehberlik edecek yönergeler hazırlanmalıdır.

- Yapay zekâ araçlarıyla oluşturulan aktiviteler, öğrencilerin aktif katılımını sağlayacak şekilde tasarlanmalıdır.
- Yapay zekâ destekli öğretim yöntemlerinin etkisini değerlendiren araştırmalar yapılmalı ve uygulamalar buna göre şekillendirilmelidir.
- Yapay zekâ destekli öğretim yöntemlerinin öğrenci başarısına, motivasyonuna ve öğrenme kalitesine etkisini inceleyen uzun vadeli araştırmalar yapılmalıdır.
- Dini bilgiler konusunda doğru ve güvenilir kaynaklarla eğitilmiş chatbotlar geliştirilmelidir. Bu chatbotlar, yanlış bilgi verme riskini en aza indirmek için sürekli güncellenmelidir.
- Eğitici chatbotların, öğrencilerin yaş grubuna ve bilgi düzeyine uygun cevaplar verebilmesi sağlanmalıdır.
- Okullarda yapay zekâ destekli eğitim materyalleri ve uygulamalar için gerekli altyapı sağlanmalıdır.

Kaynakça

- Açar, Abdullah vd. "Olasılık Konusunun Anlamaya Dayalı Tasarım ile Öğretimi: Öğrencilerin Başarı, Tutum ve Görüşleri Üzerine Bir İnceleme". *Eğitim ve Bilim* 44/198 (2019). <https://doi.org/10.15390/EB.2019.7168>
- Aktay, Sayım vd. "ChatGPT in Education". *Türk Akademik Yayınlar Dergisi (TAY Journal)* 7/2 (31 Temmuz 2023), 378-406.
- Arslan, Kürşat. "Eğitimde Yapay Zeka ve Uygulamaları". *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi* 11/1 (2020), 71-88.
- Bozkurt, Aras. "ChatGPT, Üretken Yapay Zeka ve Algoritmik Paradigma Değişikliği". *Alanyazın* 4/1 (2023), 63-72. <https://doi.org/10.59320/alanyazin.1283282>
- Campolo, Alex vd. *AI Now 2017 Report*. thk. Andrew Selbst - Solon Barocas. AI Now Institute, 2017. https://ainowinstitute.org/wp-content/uploads/2023/04/AI_Now_2017_Report.pdf
- Çelik, İsmail vd. "The Promises and Challenges of Artificial Intelligence for Teachers: a Systematic Review of Research". *TechTrends* 66 (2022), 616-630.
- Deveci Topal, Arzu vd. "Chatbot Application in a 5th Grade Science Course". *Education and Information Technologies* 26/5 (01 Eylül 2021), 6241-6265. <https://doi.org/10.1007/s10639-021-10627-8>
- edtosavetheworld. "The Research Underpinnings of Learning That Transfers (LTT)". *learning that transfers*. 21 Mart 2021. Erişim 07 Aralık 2024. <https://learningthattransfers.com/2021/03/21/the-research-underpinnings-of-learning-that-transfers-ltt/>
- Gül, Mustafa vd. "Anlamaya Dayalı Tasarım Uygulamasının (Ubd) Öğrencilerin Bilişsel ve Duyuşsal Gelişimlerine Etkisi: T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Üzerine bir Çalışma". *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 51 (2021), 123-152.

- Güneş Savul, Emel vd. "Understanding by Design (UbD) Ünite Planı Değerlendirmeye ve Geri Bildirim Sağlamaya Yönelik Analitik Rubrik Geliştirme Çalışması". *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 25/2 (2024), 807-829. <https://doi.org/10.17679/inuefd.1446457>
- Gürbüz, Özge vd. "Ubd Temelli Gelişimsel Yaklaşım Uygulamalarının Matematik Dersi Öğrenci Başarısına Etkisinin İncelenmesi". *Milli Eğitim Dergisi* 51/233 (2022), 581-601. <https://doi.org/10.37669/milliegitim.791938>
- Holmes, Wayne vd. *Artificial Intelligence in Education: Promises and Implications for Teaching and Learning*. United States of America: Center for Curriculum Redesign, 2019. <https://curriculumredesign.org/wp-content/uploads/AIED-Book-Excerpt-CCR.pdf>
- Holmes, Wayne - Tuomi, Ilkka. "State of the Art and Practice in AI in Education". *European Journal of Education* 57/4 (2022), 542-570. <https://doi.org/10.1111/ejed.12533>
- İncemen, Salih - Öztürk, Gülcan. "Farklı Eğitim Alanlarında Yapay Zekâ: Uygulama Örnekleri". *International Journal of Computers in Education* 7/1 (2024), 27-49. <https://doi.org/10.5281/ZENODO.12600022>
- Karsenti, Thierry. "Artificial Intelligence in Education: The Urgent Need to Prepare Teachers for Tomorrow's Schools". *Formation et Profession* 27/1 (2019), 105-111. <https://doi.org/10.18162/fp.2019.a166>
- Kelly, Sean vd. "Automatically Measuring Question Authenticity in Real-World Classrooms". *Educational Researcher* 47/7 (2018), 451-464. <https://doi.org/10.3102/0013189X18785613>
- Keskin Çinkaya, Yasemin - Yurtseven, Nihal. "Anlamaya Dayalı Tasarım (UbD) Temelli Ters-Yüz Edilmiş Sınıf Modelinin Kimya Derslerinde Öğrenciler Üzerindeki Etkisi". *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi* 22/2 (2024), 815-841. <https://doi.org/10.37217/tebd.1436867>
- Kırık, Ali Murat - Özkoçak, Vahdet. "Medya ve İletişim Bağlamında Yapay Zekâ Tarihi ve Teknolojisi: Chatgpt ve Deepfake İle Gelen Dijital Dönüşüm". *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi* 58 (27 Haziran 2023), 73-99. <https://doi.org/10.17498/kdeniz.1308471>
- Kutlucan, Erhan - Seferoğlu, Süleyman Sadi. "Eğitimde Yapay Zekâ Kullanımı: ChatGPT'nin KEFE ve PEST Analizi". *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi* 22/2 (30 Ağustos 2024), 1059-1083. <https://doi.org/10.37217/tebd.1368821>
- Luckin, Rosemary vd. *Intelligence Unleashed: An Argument for AI in Education*. London: Pearson, 2016.
- McTighe, Jay - Thomas, Ronald S. "Backward Design for Forward Action". *Educational Leadership* 60/5 (2003), 52-55.
- Moundridou, Maria vd. "Generative AI Tools as Educators' Assistants: Designing and Implementing Inquiry-Based Lesson Plans". *Computers and Education: Artificial Intelligence* 7 (2024), 1-16. <https://doi.org/10.1016/j.caeai.2024.100277>
- Özdemir, Emrah - Yurtseven, Nihal. "UbD Temelli Farklılaştırılmış Fen Öğretiminin Öğrencilerin Motivasyonlarına, Bilimsel Süreç Becerilerine ve Akademik Başarılarına Etkisi". *Ulusal Eğitim Akademisi Dergisi* 7/1 (2023), 1-16. <https://doi.org/10.32960/uead.1215835>
- Roll, Ido - Wylie, Ruth. "Evolution and Revolution in Artificial Intelligence in Education". *International Journal of Artificial Intelligence in Education* 26/2 (2016), 582-599. <https://doi.org/10.1007/s40593-016-0110-3>
- Som, İpek vd. "Ubd Modeline Göre Eğitim Bilimlerine Giriş Dersinin Tasarlanması: Öğretmen Adaylarının Başarı, Tutum Ve Derse İlişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesi". *Uluslararası Sosyal Bilimler ve Eğitim Araştırmaları Dergisi* 2/4 (2016), 1341-1351. <https://doi.org/10.24289/ijsser.279009>
- Stern, Julie vd. *Learning That Transfers: Designing Curriculum for a Changing World*. Corwin Press, 2021.

- Uluçmar, Ufuk. "Findings of Qualitative Studies on Understanding by Design: A Meta-Synthesis". *International Journal of Curriculum and Instructional Studies* 11/2 (2021), 167-194. <https://doi.org/10.31704/ijocis.2021.009>
- UNESCO. *Artificial Intelligence in Education: Challenges and Opportunities for Sustainable Development*. Paris: UNESCO, 2019. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000366994>
- Villan, Fabiano - Santos, Renato P. dos. "ChatGPT as Co-Advisor in Scientific Initiation: Action Research with Project-Based Learning in Elementary Education". arXiv, 10 Kasım 2023. arXiv, arXiv.org. Erişim 21 Aralık 2024. <https://doi.org/10.48550/arXiv.2311.14701>
- Wiggins, Grant - McTighe, Jay. *The Understanding by Design Guide to Creating High-Quality Units*. Alexandria, VA: ASCD, 2011.
- Wiggins, Grant P. - McTighe, Jay. *Understanding by Design*. ASCD, 2005.
- Yurtseven, Nihal - Altun, Sertel. "Understanding by Design (UbD) in EFL Teaching: Teachers' Professional Development and Students' Achievement". *Educational Sciences: Theory and Practice* 17/2 (2017), 437-461.

